Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

RADOVI II, knj. 1

Đurđev, Branislav

1954

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/items/908de0df-4347-4f76-a080-854ff2fd6b21

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

NAUČNO DRUŠTVO NR BOSNE I HERCEGOVINE

RADOVI

KNJIGA II

ODJELJENJE ISTORISKO-FILOLOŠKIH NAUKA

Knjiga I

ANU BiH АНУ БиХ

SARAJEVO
1954

HAMDIJA KREŠEVLJAKOVIĆ

DŽENETIĆI

PRILOG PROUČAVANJU FEUDALIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Primljeno na sjednici Odjeljenja istorisko-filoloških nauka
14 oktobra 1953 godine

U V O D*

U našoj historiografiji ima nekoliko dobrih monografija o istaknutim ličnostima bosanske povjesti, ali dosada nemamo nijedne monografije o znamenitijim porodicama čiji su se članovi jače isticali u podužem periodu bilo u ekonomskom bilo u kulturnom i političkom životu ove zemlje. A takvih je porodica bilo i u srednjem vijeku i u turskom periodu. Po mome mišljenju tome je jedan od glavnih razloga nedostatak izvora. O vrijednosti takvih monografija za izučavanje naše prošlosti bila bi svaka riječ suvišna.

Danas su vrlo rijetke one bosansko-hercegovačke porodice čiji su članovi igrali vidniju ulogu, makar to bilo i na užem području, a o kojima se sačuvalo toliko izvora i tradicije da bi se o njima mogla napisati i manja monografija. Kažem danas zbog toga što sam uvjeren da će se i u tome pogledu poći naprijed. Zemaljski muzej — za srednji vijek i Orijentalni institut — za tursko doba pristupaju s uspjehom sistematskom radu, a u tome će učiniti svoje i naše Naučno društvo NRBiH.

Neke naše porodice čiji su preci bili na nekom znatnijem položaju čuvali su do nedavna svoje porodične arhive i gajili kućnu tradiciju. To se prenosilo s koljena na koljeno. Kućnu su tradiciju osobito čuvala ženska čeljad.

Primjera radi navodim kako je jedna užička porodica, kad je 1862 napustila svoj zavičaj i preselila se u Sarajevo, donijela sa sobom od cjelokupnog svog imetka jedan sanduk s mađarskom krunom, koji je, kako kažu, služio nekada u Budimu kao priručna blagajna defterdara, i jednu zbirku isprava, među kojima je bio i berat kojim joj je šukundjed bio postavljen za posljednjeg budimskog defterdara. A kad se opet jedan član ove porodice iza aneksije

*) Pri obradi ove radnje često sam se obraćao na rukovodioca arhiva Orijentalnog instituta, naučnog saradnika Hamida Hadžibegića i bibliotekara Gazi-Husrevbegove biblioteke Fejzu Hadžibajrića i uvijek su mi najpripravnije izlazili u susret, pa im se i ovdje najljepše zahvaljujem, a isto tako i drugarici Mili Neidhardt, koja je dopunila Karišikove nacrte Dženetića konaka.

Bosne otselio u Brusu, bratovoj je djeci ostavio u amanet onaj sanduk s mađarskim grbom, a on je odnio arhiv sa sobom[1]). Nadalje, nisu rijetki ljudi koji su pamtili po šest pa i više svojih predaka. U tome nije bilo velike razlike među građanima i seljacima. Po selima je nađeno isprava iz XV i XVI stoljeća, makar i u malom broju. Taj smisao za čuvanje starih isprava i tradicije počeo se gubiti još krajem prošlog stoljeća, i nakon završetka prvog imperijalističkog rata on je, rekao bih, potpuno zamro. Ti stari papiri i manuskripti počeli su se u bescjenje prodavati. Ponešto se to događalo i prije 1914 godine. Kako kod nas nije bilo sve do 1945 ustanove koja bi se brinula za čuvanje pokretnih kao i nepokretnih kulturnih spomenika, to su zbirke dokumenata i čitave biblioteke manuskripata odlazile preko granice. Do 1918 Zemaljski muzej je i bivši Institut za proučavanje Balkana kupovao ponešto od tih starina, ukoliko mu ih je neko ponudio, ali za njima nije tragala nijedna od tih ustanova. I nakon 1918 bilo je u Muzeju ljudi koji su vrlo dobro znali vrijednost akata i manuskripata, ali su dotacije Muzeju bile upravo minimalne. Te su starine kupovali trgovci i pretrge antikom i prodavali ih strancima. Poznavao sam čovjeka kome je ovakva trgovina bila neko vrijeme jedino zanimanje. On je obišao gotovo svu zemlju i gdje je što našao, otkupio je za bagatelu i dalje prodavao. Od većih kućnih arhiva, koliko znam, on je otkupio jedan u Vranduku od nekog seljaka, i drugi u Banjoj Luci od potomaka Vaizovića. U svakom je bilo preko 300 dokumenata, počevši od kraja XVI stoljeća do iza 1850 godine. U vranduckom arhivu bilo je dokumenata pisanih u Budimu. Zahvaljujući bivšem pretsjedniku Jugoslavenske akademije, pokojnom d-ru Gavri Manojloviću, i Aleksiju Olesnickom, spaseno je da ne ode preko granice dosta akata i kodeksa. Tako je nastala Orijentalna zbirka Jugoslavenske akademije u Zagrebu. Mnoge arhive trgovačkih kuća raznijeli su još domaći i strani filatelisti. Kod njih sam vidao pisama trgovaca Jurkića i Kujundžića u Hlivnu, Đebića—Marušića i Fufića u Travniku, Šahinagića u Sarajevu itd. Svojom korespondencijom i defterima potpaljivali su vatru neki trgovci u Sarajevu poslije 1918 god. Nešto je i od toga spaseno.

Mnogo je toga blaga propalo u raznim požarima i ratovima. Uzgred budi spomenuto da je Omer-paša Latas opremio 1851 defterhanu i arhiv bosanskog divana u Carigrad, a gomile sarajevskih sidžila i ostalu arhivu mekjeme bacili su okupatorovi vojnici 21 kolovoza 1878 u Miljacku.

Bilo je i privatnika koji su prikupljali stare isprave. Jedan od tih bio je u našoj historijskoj nauci dobro poznati radnik Muhamed Enveri efendija Kadić.[2]) On je prikupio preko 1500 raznih, turskim jezikom pisanih dokumenata, među kojima ih ima nekoliko iz XVI stoljeća. Taj je arhiv po njegovoj oporuci pripao Gazi-Husrevbegovoj biblioteci, kao i njegov rukopis Kronike, što ga je radio preko 50 godina. Kadić je spasao i jedan dio

[1]) U Užicu zvaše se ova porodica Ceribašić-Prahić, a u Sarajevu se prozva Užičanin.

[2]) H. Kreševljaković, Dva Bošnjaka povjesničara (Muhamed Enveri Kadić i Fra Julijan Jelenić), Matasovićeva Nar. starina X (1931), 273—277.

kućnog i muselimskog arhiva nekad moćne kuće Dženetića, drugi dio otkupio je naš Muzej, a sada je to sastavni dio arhiva Orijentalnog instituta u Sarajevu. Treći dio Dženetića arhiva, koji se sastojao od trgovačkih i zijametskih deftera i berata i nešto bolje izrađenih rukopisa, odnio je poodavno neki Nijemac, koji je dobro govorio turski. Ovo mi je dva puta pripovijedao pokojni Kadić, koji je često zalazio u kuću Dženetića.

Iz sačuvanih dokumenata porodice Dženetića u arhivu M. E. Kadića, Orijentalnog instituta i sidžila u Gazi-Husrevbegovoj biblioteci u Sarajevu napisao sam ovu radnju, iz koje se bar donekle vidi kako su preci ove porodice bili seljaci i kako je jedan od njih, došavši u grad, postao po svoj prilici trgovac, a njegovi sinovi znameniti trgovci i jeničari, onda feudalci, muselimi i časnici u nizamskoj vojsci i napokon veliki posjednici, te kako ta porodica postaje brojna, kako se degeneriše i potpuno izumire, dok njihovi rođaci što ostadoše na selu i danas žive i zemlju oru. Spomen toj nekad moćnoj sarajevskoj porodici očuvao se i u narodnoj pjesmi, a do nedavno zvaše se jedna uličica Dženetića Čikma.

Sarajlije svečetiriju konfesija bavili su se ponajviše obrtom i trgovinom. Obrtnici i trgovci pripadnici islama bili su mahom jeničari. Kako je po esnafskim pravilima zanimanje prelazilo s oca na sina, zadržavalo se isto zanimanje u jednoj porodici po više decenija, pa i pokoje stoljeće. Na taj način neke su se porodice vremenom lijepo obogatile. Iz toga bogatstva proizlazila je moć i ugled nekih porodica. Sa sela i manjih varoši Bosne i drugih pokrajina turskog carstva dolazili su ljudi u Sarajevo i prihvatali se posla. Spahija ili feudalne gospode nije nikada bilo u većem broju u ovome gradu. U sarajevskoj tvrđavi bilo je do pedesetak vojnika koji su za svoju službu uživali timare, mala lena, i ubrajali su se među spahije. Njihovi timari rijetko su prolazili preko 4.000 akči. Pravih feudalaca ili zaima bilo je ovdje vrlo malo, jer su oni morali stanovati po svojim zijametima. U Sarajevu su stanovali samo oni zaimi čiji su posjedi bili u neposrednoj blizini. Njihove kurije zvahu se u Sarajevu konaci, a po selima odžaci.

Dešavalo se, i to tek od XVIII stoljeća, da su neki imućniji obrtnici prerastali u trgovce pa i feudalce. Rijetko su trgovci, baveći se samom trgovinom, postajali veliki bogataši. Muslimane je u tome sprečavao sam islam, jer ih je obavezivao da daju 2½% godišnje, u obliku zekjata, sirotinji, i da bar jedanput posjete Meku i Medinu i postanu hadžije. I kršćani su išli na hodočašće i davali nešto od svoga imetka vjerskoj zajednici. Osim toga, Sarajlije su upropašćavali česti požari. Preko noći padali su imućniji obrtnici i bogatiji trgovci na prosjački štap. Dizali su se oni koji su pretvarali nakit svojih žena, taj rezervni fond, u novi kapital.

Pravi izvori bogatstva pojedinih trgovaca bili su zakupljivanja raznih državnih prihoda, pa eskontiranje i lombardiranje plaća gradskih posada. Tu se zarađivalo bez kraja i konca. Sve do početka XIX stoljeća ni među obrtnicima ni među trgovcima nije bilo konkurencije. Cijene su se kalkulisale po esnafskim propisima. Po

tome je samo prolazio bolje onaj obrtnik i trgovac koji je umio bolje štedjeti i koji je imao manju porodicu. Trgovac je, kako se nekada govorilo, otkidao od usta, a obrtnik i od sna i od usta.

Sarajevski su trgovci ponajviše zakupljivali državne prihode od kreševskih, fojničkih i vareških majdana, onda prihod sarajevskog tahmisa (pržionica kahve), prihod od voska, džizije itd., dakle sve one prihode što su bili u neposrednoj njihovoj blizini, kako bi mogli što lakše nadzirati svoje ljude kojim su povjeravali sakupljanje tih prihoda.

Bilo je trgovaca koji su pozajmljivali novac i od dužnika uzimali kamate. Kamatnjak je bio kod vakufa 10—12%, ali ne znamo koliki je bio kod trgovaca. Za Odžaktane se samo zna da su bili pravi lihvari. To nam kažu i ovi stihovi:

Blago tebi, sinja kukavice,
Kad ti kukaš u šumi na grani,
A nijesi Odžaktanu dužna!

Prema raspoloživim izvorima, znam da su se ovakvim poslovima bavili sarajevski trgovci Dženetići, Kaukčije, jedan Tahmiščija, Hadži-Avdija Halačević, ali njihov je broj bio sigurno znatno veći.

Trgovci koji su prerastali u zaime napuštali su trgovinu, dok to nisu činili ni obrtnici ni trgovci stupajući u jeničare. To se dogodilo, naravno, i sa Dženetićima.

1.

PRVI DŽENETIĆI

Još u XVIII stoljeću zvaše se jedno selo u konjičkoj nahiji Rajić. To je selo bilo kod Ostrošca. Sela toga imena u ovom kraju danas nema. Konjic i konjičku nahiju zvahu Turci Belgradčik. Godine 1785 pripadala je ova nahija ljubinskom kadiluku.

Rajić je zavičaj sarajevskih Dženetića. Po tome selu zvahu se i oni Rajići, a prozvali su se Dženetićima tako što su prvi dio svoga starog prezimena raj zamijenili arapskom riječi dženet (paradisus). Sličan primjer imamo i u Banjoj Luci, gdje su se krajem XVII stoljeća nastanili poislamljeni hrvatski plemići Svetački (Nobiles de Zempche) i prozvali se Evlijići.[3]) Mora da se nešto slično desilo i s prezimenom Firdus. Odžak ove porodice u hlivanjskom Gornjem gradu stajaše u predjelu koji se i danas zove Rajčevina. Vrlo je vjerovatno da se tako zove po sredovječnim plemićima Rajčićima.[4]) Ovdje bi mogao biti raj preveden s

[3]) V. Klaić, Plemići Svetački ili Nobiles de Zempche, Rad Jugoslavenske akademije 199.

[4]) U jednoj povelji bosanskog kralja Ostoje iz 1400 spominje se Vlatko Rajčić od Bistrice (Hlivno). V. Klaić, Grada za historiju i topografiju Hlivanjske županije, Sirta, Brunssmidiana, strana 18.

firdeus, a tako se zove jedan od sedam dženeta, ako su bezi Firdusi uopće starinom naši ljudi. Prvi spomen i Firdusima i Dženetićima pada u drugu polovinu XVII stoljeća, i to: Firdusi, ili Firdusovići spominju se 1686[5]), a Dženetići 1691 godine[6]).

Iz jedne presude (hudžeta) kadije Bosna-Broda (Travnika) od 13 zilhidže 1199 (17 X 1789) vidi se da se praotac kuće Dženetića zvao Abdulah i da je živio u Rajiću. Njegov sin zvao se Balija, a Balijini su sinovi Osman i Alija[7]). Ovaj je Alija opet praotac sarajevskih Dženetića. Kako je Alija 1691 imao punoljetne sinove Osmana i Ahmeda, držim da neću pogriješiti ako kažem da je Abdulah živio u drugoj polovini XVI stoljeća.

Za Baliju se može sa sigurnošću tvrditi da je bio jedan od onih kršćana koji je primio islam. To nam kaže ime njegova oca. Imenom Abdulah zvali su obično poislamljeni kršćani svoga oca, i tako prekrivali svoje kršćansko porijeklo. Taj je fakat već poodavno utvrdio S. Bašagić. Imena Balija i Abdulah ne ponavljaju se više u ovoj porodici, dok su se imena Ahmed i Osman češće nadijevala. Bez dvojbe, da je Abdulah bio musliman, nadio bi Balija to ime jednom od svojih sinova, kako je to onda bio običaj, a još ni danas nije rijetkost da unuk nosi djedovo ime. To je donedavno gotovo bilo pravilo, a to ćemo vidjeti i u kući Dženetića.

Od one dvojice Balijinih sinova Alija se nepoznatog vremena stalno nastanio u Sarajevu, a Osman je ostao u zavičaju. Godine 1785 živjeli su Osmanovi unuci Nuh i Smail u selu Ribićima. Braća Osman i Alija bratski su se pazili. To zaključujemo po tome što je svaki od njih svome sinu nadio ime svoga brata.

O imovnom stanju Balije i njegovih sinova u zavičaju nije mi ništa poznato. Po tradiciji, Rajići su bili mali plemići u Humskoj zemlji. I danas ima u onom kraju seljaka katolika, a zovu se Rajići.

O životu i radu Alije Dženetića u Sarajevu ništa se pouzdano ne zna. Sigurno je samo to da se bavio nekim poslom i stekao potreban imetak da je mogao obaviti hodočašće u Meku i Medinu. Nije isključeno da se oženio kakvom bogatom ženom. Hadž je jedna od pet islamskih dužnosti, a obaviti ga mora onaj musliman čije imućstvene prilike to dopuštaju. On je toj dužnosti udovoljio prije 1691, jer se te godine spominje kao hadžija. Ako je tačna predaja koju sam više puta slušao od starih Sarajlija, koji su znali pričati razne događaje iz prošlosti svog grada, da za vrijme Bečkog rata (1683—1699) nije niko iz Sarajeva išao na hadž, onda je Alija Dženetić postao hadžija prije 1683 godine. Hadži-Alija je imao 1691 dva punoljetna sina — Ahmeda i Osmana, a imao je i jednu kćer imenom Nefisu, koja se kasnije spominje.

[5]) S. Zlatović, Kronika popa Šilobadovića, Starine XXI, str. 113.

[6]) Kadića arhiv u Gazi-Husrevbegovoj biblioteci u Sarajevu broj 41. Dalje citiram samo: Kadića arhiv.

[7]) Kadića arhiv, broj 41.

2.

DŽENETIĆI TRGOVCI

Prvi poznati spomen Vrhbosne, kasnije nazvane Sarajevo, pada u drugu polovinu XIV stoljeća (1379). Taj je spomen u vezi s dubrovačkim trgovcima u ovome kraju. Njihova se kolonija spominje tu još u XVII stoljeću. Poslije pada Bosne pod Turke razvio se tu obrt i trgovina do velikih razmjera, i ta varoš postade u tome pogledu glavno središte Bosne, premda kroz cijelo tursko doba nije ovdje bio upravni centar. Sultanov namjesnik rezidirao je u dva perioda izvan Sarajeva, i to od 1553 do 1639 u Banjoj Luci, a od prvih godina XVIII do sredine XIX stoljeća u Travniku.

U XVI stoljeću podignuta su u Sarajevu tri bezistana (tržnice) i dva velika hana (Kolobara i Tašlihan) kao centri trgovine. Osim toga postojale su još dvije ulice — Bazerđani i Tudžari u kojima su trgovci imali svoje dućane. Ti su trgovci radili domaćom i stranom robom, a podržavali su žive veze s Carigradom, Dubrovnikom, Splitom, Mlecima, Beogradom, Solunom, Skopljem, Novim Pazarom, Foćom, Banjom Lukom i Mostarom.

Početak Kandijskog, a onda Bečkog rata znatno je usporio trgovinu u Bosni, pa i u Sarajevu, a vrlo težak udarac zadao joj je požar što ga je prouzrokovao pohod Eugena Savojskog na Sarajevo u listopadu 1697 godine, ali je i kasnije Sarajevo obrtnička i trgovačka varoš u kojoj je bilo imućnih trgovaca. Razumije se da su i dva rata Karla VI (1711—1740) ometala razvoj sarajevske trgovine.

U to teško vrijeme što ga je Bosna proživljavala (1683—1739) bila su među sarajevskim trgovcima dva brata Dženetića: A h m e d i O s m a n, sinovi hadži-Alijini. Dućan su držali negdje kod Kolobare, i to na njenoj južnoj strani, dakle u B a z e r đ a n i m a. Kao trgovci spominju se prvi put 1691 godine.[8]) Čini se da je Ahmed vodio glavnu riječ u ovoj radnji, jer se on spominje mnogo više nego Osman. Jedno vrijeme radio je s njime u ortakluku neki serdengedždija M e h m e d - a g a. To se dade zaključiti iz jedne isprave iz godine 1725.[9])

Oba brata pripadahu jeničarskom odžaku, kao i većina trgovaca i obrtnika u tome gradu. Ahmed-aga je negdje pred samu smrt postao zaim, a brat mu je tu čast zadobio prije njega, god. 1738. Ahmed je bio b a š a do 1725,[10]) a kao aga spominje se te godine.[11]) Prvi akt u kome se spominje Osman kao aga datiran je 20 džum. I 1143 (1 XII 1730)[12]), a kao b e g navodi se prvi put u aktu od 22 reb. II 1155 (26 VI 1742)[13]). Osman je sigurno toga vremena napustio trgovinu. Njegov zijamet bio je u Kladnju, ali je on i dalje živio u Sarajevu.

[8]) Kadića arhiv, broj 41.
[9]) Kadića arhiv, broj 789.
[10]) Acta turcica u Orijentalnom institutu u Sarajevu, br. 3765. Citiram dalje: acta turcica.
[11]) Kadića arhiv, br. 769.
[12]) Kadića arhiv, br. 787.
[13]) Acta turcica, 3830.

Njih su dvojica sigurno sudjelovali u boju pod Banjom Lukom, jer je u taj boj otišlo iz Sarajeva sve što se moglo puškom zametnuti.

Dženetići su trgovali raznom i skupom robom. To se da naslutiti iz nekoliko očuvanih obveznica što su ih davali kupci, koji su uzimali robu na veresiju. Te i slične isprave nazivahu se t e m e s u ć i (pravilno temessuk). Prema tim obveznicama, Dženetići su trgovali bakrom, zlatnim i pozlaćenim satovima, zvanim p a n d u r ili p a n d u l (pandvil), srebrenim kalčama, rahtovima od srebra i zlata, sabljama, posrebrenim sabljama, džeferdarima, biserom, čohom, banjolučkim jastucima, banjolučkom dušemom, banjolučkim serdžadama i napokon sudem.[14]) Čime su još trgovali, ne znam, kao ni to odakle su nabavljali robu, jer o tome nema ništa napisano. Velika je šteta što su njihove trgovačke knjige za nas propale, kako je to već spomenuto.

U svakom je temesuću naveden vjerovnik i dužnik, vrsta robe, svota, rok plaćanja u danima ili mjesecima, datum, jamac i svjedoci. U nekim obveznicama napisan je, pored sume, i iznos njene polovine, kako ne bi moglo doći do krivotvorenja, napr. 370 groša, od toga polovina 185 groša.

Među dužnicima u gornjim temesućima ima kupaca iz Užica, Novog Pazara, Džisri Kebira (Kulen Vakufa), Prusca itd. Ti su dužnici ponajviše vojna lica, kao, napr., aga azeba (pješaka, stražara) Ahmed-aga Vojić (1725—1726), dizdar užičkog grada Salih-aga Tatar (1726), aga prvih konjanika Ibrahim, aga topdžija Mehmed, aga III azeba Sinan, svi iz Užica, a jamac im je Murat, aga IV azeba u istom gradu; Ferhad, kapetan Novog Pazara (1727); Rustem, sin Ahmedov, hercegovački mutesarif (1732), itd.

Novčana je jedinica toga doba a k č a i e s e d i - g r o š = 240 akči. Najveći je dug kod hercegovačkog mutesarifa Rustem-paše, a iznosio je 3860 esedi-groša, a onda kod novopazarskog kapetana 2100 esedi-groša. U daljem izlaganju vidjeće se vrijednost te novčane jedinice.

Rok je plaćanja 131, 181, 241 i 311 dana.

Dženetići su davali novac na zajam, ali se ne zna uz koje kamate. Temesući su isti kao i kod prodane robe.

Iz malog broja očuvanih temesuća vidi se da je 11 VIII 1725 g. bivši kadija u Cernici Ibrahim pozajmio od njih 510 groša na 181 dan; 28 X 1727 pozajmio je neki Hasan-beg 41 groš na 41 dan; 1 XII 1730 Simo, sin Ilijin, 800 akči na 15 dana; 10 I 1731 dao je neki Simo, vjerovatno spomenuti, obveznicu na stari i novi dug u iznosu od 13.605 akči sa rokom plaćanja, i platiće nakon 7 mjeseci; 6 I 1731 uzeo je neki Abdurahman 2280 akči na 20 dana; 6 IV 1732 uzajmio je na šest mjeseci 1725 groša hercegovački mutesarif Rustem, sin Ahmedov; 28 II 1743 uzajmio je neki Nikola 3000 akči na 181 dan; 13 XII 1744 uzeo je Mošo, sin Isakov, od Ahmed-age Dženetića 695 esedi-groša državnog novca.[15])

[14]) Kadića arhiv, 449, 450, 523, 790, 793, 805, 931.

[15]) Kadića arhiv, 792, 899, 787, 888, 788, 930, 801.

Čini se da je to poslovanje braće Dženetića teklo u redu, i da su dužnici ispunjavali svoje obaveze. Samo jedan dužnik, i to Rustem-paša Skopljak, bivši hercegovački sandžakbeg, nije za života udovoljio nekoj obavezi iz hidžretske godine 1140, a pašinica nije htjela da taj dug prizna i plati. Zbog toga su podigli tužbu braća Dženetići, pa je izašao i ferman sredinom muharema 1150 (15 V 1737), kojim se nalaže da se dug od pašinice naplati, jer je ona naslijedila Rustem-pašin imetak.[16])

Očuvao se jedan temesuć, iz koga se vidi da je Osman-aga Dženetić uzajmio 5 zilhidže 1144 (30 V 1732) od bosanskog džizjedara Mehmed-efendije 270 novih groša na 10 dana, a jamci su mu bili travnički serdar Mustafa i Mehmed-aga Bajrić.[17]) Osman-aga je tada boravio u Travniku i sigurno mu je ispao neki nepredviđeni izdatak, pa je morao pozajmiti gornju sumu.

Kada je Osman-aga postao zaim god. 1738, braća su se razortačila, a tad ili nešto kasnije i u kući podijelila, a Ahmed-aga je nastavio i dalje trgovati. Pored dosada spomenutih poslova, on se prihvatao i drugih, gdje se moglo što zaraditi.

Ahmed-aga je još i prije toga za svoj račun radio. Iz jedne presude kadije Bosna-Broda (Travnika) vidi se da je on s mužem svoje sestre hadži-Nefise Mustafa-begom bio u nekoj poslovnoj vezi i da je iz toga ostao njima dužan 3.020 groša vrandučki kapetan hadži-Hasanaga. Radi naplate toga duga došlo je do suda. Žena umrlog Mustafa-bega hadži-Nefisa i mati mu hadži-Mejrema, kći šejha Mustafa-efendije Logavije, posvjedočile su 8 redžepa 1149 (12 XI 1736) da od toga duga pripada polovina tužitelju Ahmed-agi Dženetiću, a polovina nasljednicima umrlog Mustafa-bega, sina Hadži-Avdijina.[18])

Iz jedne druge isprave znamo da je Ahmed-aga vršio neko poslovanje s istim Mustafa-begom i njegovim ocem hadži-Abdulah-agom i po smrti Mustafa-begovoj isplatio je Ahmed-aga njegovoj ženi, a svojoj sestri h.-Nefisi 757 groša 25 ševala 1152 (25 I 1740).[19]) Ovo je morao biti neki veći posao, jer su njih trojica uložili preko 8.000 esedi-groša.

Badži-sijah mukata u Konjicu bila je malićana zasada nepoznatog posjednika, koga je u pobiranju prihoda zastupao Ahmed-aga Dženetić. Iz tih prihoda isplaćivali su se prihodi vojnika i zapovjednika palanke Otoke u Krupskoj kapetaniji. Iz priznanice zastupnika tih vojnika Mehmed-age i Ibrahim-age od 1 reb. I 1159 (12 III 1746) vidi se da su na račun svojih prihoda primili iz spomenutih prihoda 50 groša od Ahmed-age Dženetića kao zastupnika.[20])

Do koje se mjere bila razvila pohlepa za zaradom, najbolje nam svjedoči činjenica da je Ahmed-aga na nepoznati način pri-

[16]) Kadića arhiv, 1149. Rustempašići u Odžaku kod Bugojna potomci su ovog Rustempaše.
[17]) Kadića arhiv, 809.
[18]) Kadića arhiv, 907.
[19]) Kadića arhiv, 916.
[20]) Kadića arhiv, 811.

mio od državne blagajne 2.391½ groš, da time popravi Dubičku tvrđavu. Toj tvrđavi, koliko se zna, nije trebalo u to doba popravka.[21]) Kada je on primio gornju sumu, ne zna se. On je umro prije nego je tomu poslu pristupio. Njegov najstariji sin Smail-beg povratio je taj novac eraru 15 zulkade 1162 (27 listopada 1749), gotovo dvije godine iza očeve smrti. Spomenutog dana sastavio je kadija Bosna-Broda ispravu, iz koje se vidi kako je gornju svotu primio bosanski defterdar Mustafa-efendija i odmah je predao na čuvanje židovu Jozefu Čolaku, koji je u financijskom poslovanju onoga doba igrao zanimljivu ulogu. To se desilo u prisustvu bosanskog vezira Ebu-Bekir-paše.[22])

Ahmed-aga sam i s bratom Osmanom ulagao je novac i u nekretnine. Iz sačuvanih isprava znamo za nekoliko kupovina. 25 veljače 1691 kupio je Ahmed-aga kuću u Zvorniku od onovremenog zvorničkog mutesarifa Sulejman-paše i platio je ne novcem — nego pokućstvom (12 jastuka, serdžada, banjolučka dušema, pokrivač i još neke sitne stvari). Ispravu o tome napisao je zvornički kadija H. Mustafa. Ta je kuća bila u mahali Pozderek(?).[23])

Iza 14 svibnja 1725 kupio je Ahmed-aga jedan ćošak s kuhinjom na spratu u hanu Kolobari iznad kapije prema Begovoj džamiji od nekog Mustafage za 11.000 akči. Tu je kupoprodaju odobrio Salih, zastupnik upravitelja Isa-begova vakufa.[24])

U dvorištu Kolobare na desnom uglu kapije prema Begovoj džamiji, dakle gotovo ispod ćoška, kupio je dalje Ahmed-aga dućan na zemljištu Isa-begova vakufa od Ahmed-baše Abdulahova za 26 esedi-groša. Dućan zauzima prostor od 3 × 4 terzijska aršina. U ispravi se navodi da je graničio s Malim Bezistanom. Prodaju je odobrio isti zamjenik mutevelije Isa-begova vakufa.[25]

U kojoj je mahali stajao h.-Alija Dženetić, ne znam. Njegovi sinovi Ahmed-aga i Osman-beg nastanili su se u Mehmed-begovoj mahali. Dijelove kuće u današnjoj ulici Bistrik Medrese kupili su od onog istog Sulejman-paše i njegova brata Mahmud-age nepoznate godine. Uz kuću je bila bašča, a u dvorištu česma. Jedan dio te kuće pripadao je nekoj Fatimi Osmanovoj, i ona je zatražila da se tačno označi šta joj u kući pripada. To je ustanovljeno, i u

[21]) H. Kreševljaković, Stari bosanski gradovi, Naše starine I (1953), strana 37.

[22]) Kadića arhiv, 136.

[23]) Kadića arhiv, 41. Sulejman-pašini su potomci sarajevski bezi Hrasnice. Ovdje donosim djelomičnu genealogiju:

Abdulah
Arslan-beg

Sulejman-paša — Mahmud-aga — Ajiša
kći Atifa

Ali-beg — Ibšir-beg
žena Atifa
kći Mahmud-agina

[24]) Actu turcica, 3766.

[25]) Acta turcica, 3757.

ispravi se, pored drugog, navodi da ima pravo služiti se č e s m o m. To je sve zapisano u hudžetu od 25 muharema 1151 (14 svibnja 1738)[26]).

U selu Vlakovu kupili su Dženetići 1742 (26 VI) mulćeve i zgrade od nasljednika iza umrlog A h m e d - b a š e, sina Alibegova, na licitaciji za 7200 akči.[27])

U Lokvama (Rakovica) uzela su braća zemlju pod tapiju što je ostala mahlul (upražnjena) iza umrle Have, kćeri Ahmed-bašine. Tapiju su izdali spahije Osman Zulfikar i Mustafa 13 ramazana 1155 (11 XI 1742)[28]).

U selu Kruševljani kod Nevesinja poklonio je braći Dženetićima svoj posjed neki Mehmed buljubaša, sin Mustafin, 11 šabana 1148 (27 XII 1736)[29]). Posjed se sastojao od kuće, sjenare, dvorišta, dijela pekare i zavale, te jednog zemljišta od dan oranja, koje nije mirija, a Dženetići su opet dali bivšem vlasniku zelen gunj, postavljen janjetinom, ćurak, dolamu, čakšire i kapicu kao neki protudar. U ispravi se izričito kaže da je to poklon od strane Mehmeda buljuk-baše. Međutim, pod tim se krije neka prevara. Biće da su obje stranke htjele izbjeći kupnju i prodaju zbog šefiluka i šufe, pa su tako postupile. Spomenuta je kuća graničila s posjedom Nefise, sestre braće Dženetića, i njene svekrve Mejre, i možda je baš u tome razlog takvoj alijenaciji.

Ahmed-aga Dženetić umro je nešto prije 19 siječnja 1748, jer je toga dana javio kadija Ataulah njegovim nasljednicima da je ostavina svršena,[30]) a istog dana izdana je bujruldija kojom se traži da taj posao obavi vojni sudac, kassam[31]). Ostavinu je popisivao Ataulah kao vojni sudac, jer je Ahmed-aga bio zaim. Iza Ahmed-age ostala su tri sina, S m a i l, F e r h a d i M u s t a f a i jedna kći nepoznatog imena, udata za Čohadžića. Sva trojica su bili zaimi, a po tome b e g o v i. Ahmed-agina je radnja likvidirana. Nakon njega nije se bavio nijedan Dženetić trgovinom. Ali su i njegovi potomci zakupljivali državne prihode i uzajmljivali novac. Pet godina kasnije (1753) umro je i njegov brat Osman-beg. Obojica su pokopani uvrh groblja na Hambinoj Carini, gdje su se pokopavali kasnije i njihovi potomci do prvih decenija XIX stoljeća. Za Osmanbega znam još i ovo: on je držao pod zakup mukatu od voska za godinu 1165. Vosak se je izvozio iz Bosne preko raznih mjesta u Primorju, naročito Splita i Dubrovnika. U ovoj stvari opremio je on jedan temesuć Dubrovčanima datiran 6 zilhidže 1165. Original toga akta nalazi se u Dubrovačkom arhivu (Acta Turcarum B — VI — 22,83) a njegov prepis ustupio mi je profesor Hamdija Kapidžić.

Roba iz Ahmed-agina dućana prodana je na licitaciji, kako se to obično radilo i kod drugih trgovaca i obrtnika koji nisu ostavili

[26]) Kadića arhiv, 377.
[27]) Acta turcica, 3830.
[28]) Kadića arhiv, 843.
[29]) Kadića arhiv, 105.
[30]) Kadića arhiv, 539.
[31]) Kadića arhiv, 1033.

nasljednika u poslu, kao što je to bilo i onda kada su ostala malodobna djeca, kao i u slučaju kad je neko umro bez djece.

Pri rasprodaji kupio je Židov Jozef Čolaković jednu bisernu ogrlicu za 1440 esedi-groša i 15 zilkade 1163 (16 X 1750) dao Smail-begu Dženetiću obveznicu da će dug platiti nakon 361 dan[32]). Kolika je bila vrijednost te ogrlice, vidi se po tome što se u isto doba prodavao dućan u srcu sarajevske čaršije za 26 esedi-groša.

Kada su se braća Dženetići razortačili, pri Ahmed-agi ostao je jedan srebreni raht i srebrena kesma. Po smrti Osman-begovoj zatražili su te stvari njegovi nasljednici. Ahmed-agini sinovi zanijekali su tu tražbinu, a Osman-begovi nisu mogli dokazati svoje pravo, pa je posredstvom dobrih ljudi došlo do nagodbe. Ahmed-agini sinovi, odnosno njihov opunomoćitelj Mustafa-beg, sin Jašar Abdulah-begov, pristao je da plati 150 groša nasljednicima Osman-begovim. O toj nagodbi napisao je sarajevski kadija h.-Ahmed ispravu 16 reb. 1167 (11 I 1754) godine.[33])

Iz te isprave vidi se da je Osman-beg bio nastanjen u Čokadži Sulejman mahali, a sinovi Ahmed-agini ostali su u očevoj kući u Mehmedbegovoj mahali. I oni su se doskora rastavili. Za Osman-bega se zna još to, da je bio jedno vrijeme sarajevski muselim i da je kadijinom muraselom postavljen za sakupljača sarajevske džizije za godinu 1142.[34])

Velika je šteta što nam se nisu sačuvali popisi ostavine (defteri-kasam) braće Dženetića, jer bi se iz njih vidjelo njihovo imovno stanje.

Na jednog od ove dvojice Dženetića, po svoj prilici na Ahmed-agu, odnosi se jedan detalj, što ga nalazimo na 86-toj strani trećega sveska »Djelovanje franjevaca u Bosni i Hercegovini« (Zagreb 1887) od fra Mije Batinića.

U poznatim neredima što su vladali u Bosni u petom i šestom deceniju XVIII stoljeća, došlo je i do pobuna zbog povišice nameta. Batinić piše: Čuvši bo da ima u Dženetića njekakav dobar hatišerif od vladajućeg cara, kojom se umanjuju danjci oblete oko njega, da im ga dadne a pošto je bio već odavna obolio, napominjali su mu, da bi zaradi toga čina mogao i ozdraviti. Pošto nekoristiše molbe ni nagovori, zapriete da će mu kuće raskopat, ako im ga ne bude uručiti. Dobivši na taj način carski ferman kodom se oprieše, učiniše od njega prepise i poslaše ih na sve strane, poručujući, da ga se dobro drže i podpišu tužbu protivu veziru. U to kolo uvedoše i mulu, koji se kašnje pridomisli i uteče put Carigrada, nu sklone ga ćehaja, te ode u Travnik, da se pred pašom opravda. Munjevnom brzinom rasprostrie se na sve strane odpor i ogorčenje protiv veziru, te ovaj mjesto latit se gvožđa, udari u molbe. Dne 7 ožujka stiže i u Fojnicu vezirska bujrumtija i mulina murasela, opominjući, da se svak prođe nemira, a da se neće više tražiti novi nameti.

---

[32]) Acta turcica, 3723.

[33]) Kadića arhiv, 913.

[34]) Kadića arhiv, 526.

To je Batinić napisao na osnovu domaćih ljetopisa. Tada vladajući sultan bio je Mahmud I (1730—1754). Iz drugih izvora ne zna se ništa o ovome hatišerifu. Ovdje je za mene najvažnije, kako je ovaj carski akt došao u ruke Dženetića i sva nastojanja da o tome nešto saznam ostala su uzaludna. Koliko znam, Dženetići do ovoga vremena nisu bili ni sarajevski muteselimi, a isto tako ne znam ni da su bili zakupnici državnih prihoda prije 1748.

Sestra ove dvojice Dženetića Nefisa, kasnije Hadži-Nefisa, prvi je po imenu poznati ženski član ove porodice. Njen muž Mustafabeg i svekar Hadži-Abdija već su nam poznati kao ortaci njene braće. Mustafabeg je stanovao u Haradži H. Mustafinoj mahali (danas Hadžabdinica). Majka mu Mejra bila je kći onda ugledna šejha Mustafa efendije Logavije. Mustafa beg je bio bogat čovjek. Imao je više dućana u sarajevskoj ćaršiji i emlaća po selima oko Sarajeva, Konjica i Nevesinja. U selu Kruševljanima kod Nevesinja i u Pljevljima imao je bližu rodbinu.

Čini se, da je brak Nefisin s Mustafabegom bio kratka vijeka. Imali su samo jedno dijete imenom Abdulah. Mustafabeg je umro 1727 godine. Nadživjela ga je, osim žene i sina, majka mu Mejra, a i njen otac Logavija bio je tada u životu.

Kad je umro Mustafabeg, pripala je njegova imovina sinu, ženi i majci. Po šerijatskom nasljednom pravu u ovakvu slučaju pripada majci šestina, ženi osmina, a ostalo sinu. Prema tome Mejru je zapalo osam, Nefisu šest, a Abdulaha trideset četiri četrdesetosmine.

Godine 1731 umro je Abdulah kao jedini muški potomak te porodice. Tada su po istom pravu ušli u miraz i bliži rođaci njegovi po ocu. Najprije se javio neki Ibrahim iz Kruševljana i dokazao da mu pripada dio kao rođaku iza umrlog Abdulaha. Sad je Abdulahova imovina razdijeljena u 576 idealnih dijelova i od toga pripalo je majci Nefisi 182, baki po ocu Mejri 156, a Ibrahimu 238.[35]) Kada je ta dioba svršena, javio se novi nasljednik, neki Duran iz Pljevalja, i kad je i on dokazao da ima pravo na miraz, ponovno je provedena dioba na štetu Ibrahimovu.

Idealne dijelove od Ibrahima kupila je Mejra za pet kesa akči, a Duranove Nefisa za 1000 groša.

Sad je tek došlo do pravog spora ovih dviju žena, jer imovina nije bila stvarno podijeljena. Sve je još bila zajednica. One se sada tuže i sude pred kadijom u Sarajevu i pred divanom u Travniku. Nefisa se obraća pretstavkama na Portu, i iz Carigrada stižu fermani o ovoj stvari. Nefisu zastupa brat Osman-beg, a Mejru otac Logavija. Nefisa tuži i mutevelije Gazi-Husrevbegova i Isa-begova vakufa i dokazuje da njoj pripada pravo zakupa t. zv. idžareteina u dvadeset dućana u čaršiji, i pobjeđuje ih.

Vakufski objekti izdavali su se svake godine javnom dražbom pod najam. To je ometalo trgovce i obrtnike, jer se svake godine mogao neko nadmetnuti i potisnuti ih iz dućana u kome su se bili

[35]) Kadića arhiv, 102.

smjestili. Da se tome doskoči, pronašli su carigradski pravnici 1613 poseban modus da se takvi dućani i magaze daju, kako se pravno kaže, u idžaretein, tj. u dvostruki najam.

Temeljno načelo ovom idžareteinu jest da vakuf i nadalje ostaje vlasnik zemljišta i dućana, ali zakupnik da mu plaća godišnju kiriju, te ovaj za to dobiva pravo trajne upotrebe svoga dućana, šta više i nasljedno pravo u direktnoj lozi. Za to pravo dužan je platiti vakufu pri sklapanju takvog ugovora unaprijed utvrđenu oveću svotu, a to je muadžela, koja se ne smatra nikako kupovinom, nego u neku ruku, kao u starim agrarnim ugovorima, tapijskom taksom, koja ima i u ovom slučaju potpuno isto značenje što i staro-njemački Erbbestandsgeld. Osim toga plaća se godišnja zakupnina, koja se zove muedžela. Pravo takvog idžaretein-vlasnika ograničeno je utoliko da prelazi putem baštinstva samo na direktnu mušku i žensku lozu podjednako, da se najamni objekt bez naročite privole mutevelije nikako ne može preinačivati, poklanjati, zalagati niti ikakvoj drugoj alijenaciji ili alternaciji podvrći, čak ni u onom slučaju ako bi to i sam šerijatski sudac dopustio. U slučaju ako izumre direktna loza ovakvog idžaretein-zakupnika, postaje dotični objekat vakufu mahlul, koji njime može opet posve slobodno raspolagati.

Mustafa-beg je držao pod idžaretein-zakup 10 dućana Gazi-Husrevbegova vakufa u Novom i Starom hanu i van Novog hana. I kada je Abdulah umro, vakuf je imao pravo da ih dade kome hoće. Te je objekte uzela pod idžaretein Mejra, i Nefisa je podigla tužbu, pa je izdan ferman, te na osnovu ovoga bujruldija i murasela na muteveliju ovog vakufa, i on joj je morao ustupiti te objekte uz muadželu od 480 groša, iako je ona imala isto tako pravo kao i Mejra i svaki drugi. Svekrva i snaha bile su se grdno zavadile, i Nefisa je, čini se, prosto izmišljala razloge parničenju, koje se oteglo punih deset godina.[36])

Nefisa kao udova ostala je u muževoj kući u Hadžabdinici i tu je i umrla 1768. Prije smrti uvakufila je 800 groša, da se od kamata te glavnice daje pripomoć nekim službenicima triju džamija i jednog mekteba u Sarajevu.[37])

Njenu imovinu naslijedili su njeni bratići, bezi Smail, Ferhad, Mustafa i Alija. Šta je sve ostalo iza hadži-Nefise u Sarajevu, ne znam.

Iz jedne isprave od 15 safera 1188 (28 IV 1774) vidi se da su naslijeđeni emlać iza tetke razdijelili njezini bratići. Pri toj diobi odrekao se Smail-beg naslijeđenih dijelova u selima: Vlakovo, Obruča (?), Njiva Ferizbeg, Lipa, Umoljani, Ribići, Rakitnica, te u kadilucima Konjic i Nevesinje u korist ostalih nasljednika, a zadržao čifluk u selu Grlice (džemat Butmir) i eraziju, na koju mu je spomenutog dana dao tapiju spahija Nuh.[38])

---

[36]) O ovome, u pravnom pogledu zanimljivom sporu između snahe i svekrve ima više raznih isprava u Kadića arhivu. Navodim samo one glavnije: br. 387, 388, 936, 1013, 1160. O idžaretein-zakupu isp. Č. Truhelka, Gazi Husref-beg, njegov život i njegovo doba, Gl. Z. M. XXIV (1912) str. 189.

[37]) Sidžil 8, str. 156—187.

[38]) Acta turcica, 3913.

U isto doba bio je spahija u Ribiću neki Džafer. I on je dao Smail-begu tapiju.[39])

Kako se u gornjoj ispravi ne spominje Zagor, to bi značilo da su ondje ostali h.-Nefisini nasljednici i dalje u zajednici.

Zemlju u selu Zagor u zijametu Crna Rika uzeli su na tapiju od spahije Nuhana 25 ramazana 1182 (2 II 1769) Smail-beg, Ferhad-beg, Mustafa-beg i Ali-beg, koji su iza umrle im tetke h.-Nefise naslijedili emlać.[40])

3.

DŽENETIĆI FEUDALCI ILI ZAIMI

Porodica Dženetića dala je šesnaest zaima, a držali su tri zijameta.[41])

Kako je već rečeno, prvi je zaim Dženetić bio Osman i dobivši zijamet okanio se trgovine. I Ahmed-aga je također došao do zijameta, ali on je trgovao do smrti. Za Ahmed-agina života postao je i njegov najstariji sin Smail-čelebija zaim.

Kako su ta tri Dženetića došli do zijameta, ne znam sigurno, ali sam potpuno uvjeren da to nije bilo zakonitim putem, nego mitom. Kako je već rečeno, njihove je berate odnio onaj Nijemac, a iz njih bi se to vidjelo. Ostala su samo dva berata, a i ti su iz početka prošlog stoljeća i o tome nam ništa ne kažu. Za Osmana znam sigurno da je došao 1151 godine do zijameta koji ga nije pripadao, jer su tada živjeli zakoniti nasljednici bivšeg zaima.[42])

Iz drugih isprava koje su u vezi s ova tri zijameta znam da je Osmanov zijamet Behlul od 44.163 akče bio u nahiji Kladanj, Ahmedov od 30.000 akči u džematu Vogošći, a Smailov Rožanj od 30.159 akči u Sapni.

Osmanov zijamet nastao je ovako: Iz mirimiraskih hasova izdvojen je hidžretske godine 1149 (počela 12. V 1736) zijamet Behlul s ostalim selima, čija je vrijednost iznosila 46.037½ akči. Od toga zijameta dobio je spomenute godine neki Alija 20.000 akči, plus 18.000, koje mora pobirati i davati u tri godišnja obroka bosanskom valiji.[43]) Po Alijinoj smrti 1151 godine (počela 21 IV 1738) prešlo je to na Osmana Dženetića, premda je bio u životu Mustafa, brat umrlog zaima Alije, i premda Alija i Osman nisu bili u rodu. Osman se ovdje mogao poslužiti tim što je njegovu ocu bilo ime Alija, kao i umrlom zaimu, a u takvom slučaju ima sin prednost pred bratom. Do godine 1158 (počela 3 II 1745) Osman je pobirao prihode i davao bosanskom valiji onih 18.000 akči. Te godine prešao je i taj iznos na Osmana s dodatkom od 6163 akče od raznih resmova. Tako je sada iznosila ukupna vrijednost 44.136 akči. Ko je pobiro onu razliku od 1.874½ akče, ostaje zasad nepoznato.

---

[39]) Acta turcica, 3329.

[40]) Acta turcica, 3744.

[41]) Spahija koji je uživao leno od 20.000 do 99.999 akči, zvao se zaim, a njegovo leno zijamet, a isprava kojom se daje zove se berat.

[42]) Ova godina počinje 21 IV 1738, a svršava se 9 IV 1739.

[43]) Ova godina trajala je od 12 V 1736 do 30 IV 1737.

Već godine 1151 tražio je zijamet brat Alijin Mustafa, ali je bio odbijen. Godine 1157 tražio je isti zijamet kao odžakluk Mustafin rođak imenom Alija, pa je i on bio odbijen i zijamet opet ostavljen Osmanu Dženetiću. Taj je Alija bio sin nekog Džafera iz Sarajeva. Godine 1162[44]) ponovno je izdan berat Osmanu. Pošto je Osman umro, sljedeće godine zijamet je dat njegovim sinovima Salihu i Aliji popola, a kad je umro Salih 1762, prenesen je čitav zijamet na Aliju. Tom prilikom postao je Alija mutefe rika. I ovaj put tražio je onaj isti Alija, sin Džaferov, ovaj zijamet i 1179 bio je odbijen. On je bio dobio od bosanskog vezira i teskeru na zijamet i stao je pobirati prihode, ali je naročitim fermanom naređeno da se teskera poništi, a on da vrati Aliji, sinu Osmanovu, ono što je od zijameta ubrao.[45])

Po smrti Alije Dženetića (1798) trebalo je da zijamet Behlul pređe na sinove mu Osmana i Mehmeda. Međutim, prevarom prešao je na samog Osmana i tek 1817 ustanovljeno je da je Osman zatajio pravo svoga brata i zijamet je prenesen na njih dvojicu i svakom je izdan berat na pola zijameta.[46]) Iza 1798 ovome su zijametu pripojena dva timara, čiji su se vlasnici dobrovoljno odrekli svojih prava (kasrijed). Sad je ovaj zijamet narastao na 65.663 akče. Jedan od ona dva timara iznosio je 15.000, a drugi 6.500 akči.[47]) U njihovoj upotrebi dočekao je ovaj zijamet reforme.

Godine 1159 (kraj ševala) izdan je ferman na pritužbu Osmana Dženetića, kojim se naređuje da Džafer i Alija povrate 4 kese što su bespravno ubrali na ovom zijametu.[48])

Na pritužbu Saliha i Alije Dženetića stigao je novi ferman krajem zilkade 1174,[49]) kojim se naređuje da im se mora plaćati ihtisab[50]) na trgu... (ime trga nepročitano) što leži na njihovu zijametu Behlul. Iste godine izašao je i drugi ferman, kojim se naređuje da se spomenutim zaimima ima plaćati resmi jajlak jer je sporno ispašište sastavni dio njihova zijameta.[51])

Na pritužbu Alije Dženetića izdan je novi ferman krajem ševala 1190 (između 1 i 11 XII 1776) na bosanskog vezira i kadiju Kladnja da trgovci koji dolaze s robom na trg... što leži na zijametu Behlul moraju plaćati zaimu Aliji resmi badž i ihtisab.[52]) U istoj stvari ponovno je izdan ferman sredinom šabana 1227 (između 20 i 30 VIII 1812) na pritužbu zaima Osmana, sina Alijina.[53])

Iz izloženog se vidi da su zaimi Dženetići imali dosta neprilika s ovim zijametom.

---

[44]) 1162 trajala od 22 XII 1748 do 10 XII 1749.

[45]) Kadića arhiv, 1135.

[46]) Kadića arhiv, 1003 i 1203.

[47]) Kadića arhiv, 1203.

[48]) Kadića arhiv, 1151.

[49]) 23 VI — 3 VII 1761.

[50]) Pristojba za mjere i utege.

[51]) Kadića arhiv, 1152 i 1153.

[52]) Kadića arhiv, 1154.

[53]) Kadića arhiv, 1156.

Iza prvog zaima Osmana ostala su dva sina: Salih punoljetan i Alija nejak. Salih-beg je umro 1176 (1762/63) bez djece. Njegovu je smrt zabilježio u svom nekrologiju kroničar Bašeskija.[54])

Pokopan je na Hambinoj Carini.

A l i j a (Ali-beg) postao je tada jedini gospodar zijameta. Usto je, kako je već rečeno, imenovan m u t e f e r i k o m.

Za rata između austrijskog cara Josipa II i Porte (1788—1791) neki se zaimi iz Sarajeva nisu odazvali pozivu bosanskog vezira da krenu na bojište. Među njima je bio i Alija Dženetić. Na 27 džum. II (23-II-1789) poziva Ahmed, ćehaja bosanskog vezira, posljednji put na dužnost zaime Abdulkerima, Aliju (Dženetića), Lutfulaha (Dženetića), Numana Defterdariju, Fejzulaha Kotoriju, Mustafu i Ahmeda Babića i Sulejmana Branikliju. Oni su, kaže se, tri puta pozivani i pozivu se nisu odazvali. Ako se i ovaj put ne odazovu, protiv njih će se postupiti po fermanu. Sada je rat s Austrijom, a i da nije rat, dužni su se odazvati svakom pozivu bosanskog vezira.[54a])

Ovaj poziv i prijetnja djelovala je na Alibega. U jednom popisu vojske pod Kladušom, koji je nastao nešto kasnije, nalazimo i Alibega sa 20 vojnika.[55])

Alibeg je imao čifluk u L i p i kod Vlakova (sarajevski kadiluk) na koji je otpalo da dade 8 groša pripomoći (in'amat), po raspisu od rebija I 1207 (17 X — 16 XI 1792).[56]) Imao je i neki posjed u selu Prokosu (nahija Fojnica) a spominje se[57]) također u vezi s in'amatom od 1 ševala 1216 (4. II. 1802). Osim toga imao je on posjeda i u selima Gnojnice i Seona u Tuzlanskom kadiluku.

Alibeg je bio jedno vrijeme i muselim u Sarajevu. Umro je 1798 u Sarajevu ostavivši iza sebe sinove Osmanbega, Mehmedbega, Salihbega, Abdibega i kćer Mejru. Očuvao se u Kadića arhivu, broj 1244 popis ostavine u selima Gnojnice i Seona što ga je sastavio krajem ševala 1213 (oko 1 aprila 1799) tuzlanski kadija Sejjid Mehmed. Kako je ovaj popis u pogledu cijena poljoprivrednih proizvoda dosta interesantan to ga ovdje u prevodu donosim. U spomenutim selima ostalo je iza Alibega:

5 konja, vrijednosti 48.000 akči
3 ždrebeta, vrijednosti 7.200 akči
12 kobila, vrijednosti 30.240 akči
9 mazgi, vrijednosti 32.400 akči
1 magarac, vrijednosti 3.600 akči
200 šinika pšenice, vrijednosti 144.000 akči
113 šinika kukuruza, vrijednosti 81.360 akči
kukuruza u selu Seoni u vrijednosti 64.920 akči
41,50 osmaka zobi, vrijednosti 2.490 akči
20,50 osmaka ječma vrijednosti 2.460 akči
1 100 oka suhih šljiva, vrijednosti 15.840 akči

---

[54]) Glasnik Zemaljskog muzeja XXXI (1919), str. 41.
[54a]) Kadića arhiv, 444.
[55]) Kronika M. E. Kadića, XIII, 270.
[56]) Sidžil 33, str. 60.
[57]) Sidžil 41, str. 96.

260 oka hošafa (suhe kruške i jabuke) u vrijednosti 3.120 akči
143 oke graha, vrijednost 3.360 akči
144 oke lana, vrijednost 17.280 akči
22 pletene trnke, vrijednost 1.320 akči
102 junge masla, vrijednost 24.480 akči
Što su mu dužni ljudi (Potraživanja prema pojedinačnom spisku) 53.360 akči.

Svega (ukupna) ostavina — 535.430 akči (Pet stotina trideset pet hiljada četiri stotine trideset akči).
5 tovara 25.430 čuruk akči.

Brzo iza Alibegove smrti umrli su mu malodobni sinovi Salihbeg i Abdibeg.

Zijamet Ahmedage Dženetića bio je u Vogošći u nahiji Saraj i livi Bosni, a vrijednost njegova prihoda iznosila je 30.000 akči. Kako zijameta ove vrijednosti nema u Skarićevu popisu spahija iz 1711 godine, kao ni onog prvog,[58]) to ili njegov spahija nije bio u vojsci na Prutu, ili je i ovaj zijamet postao na sličan način kao i Behlul. Čini se da je u ovome zijametu bilo selo Dubokovići u današnjoj Gornjoj Vogošći. Budući da je Ahmedaga bio trgovac do smrti, mislim da je postao zaimom pod posljednje dane života. On je umro 1161. Ta je godina urezana na njegovu nadgrobnom spomeniku u groblju na Hambinoj Carini, gdje je on od Dženetića prvi pokopan. Kako je ova godina počela 2 siječna 1748, a njega nije bilo među živima 19 istog mjeseca, to je on umro između ta dva datuma.

Kao već znamo, njegov najstariji sin Smail postao je zaim još za očeva života, te je tako ovaj zijamet prešao na Mustafu i Ferhada, Ahmed-agine sinove iz drugog braka.

Ahmed-agini sinovi nisu sigurno ostali samo pri onda obligatnoj naobrazbi, što ju je davao mekteb. Oni su, bez dvojbe, stekli u kojoj sarajevskoj medresi, ili pred kojim naročitim alimom, bar temeljno znanje iz turskog, arapskog i perzijskog jezika, logike, astronomije i aritmetike, a vjerovatno su bili upućeni i u tesavuf (mistiku). To se dade zaključiti i po knjigama Smail-begove biblioteke. Sva trojica su bili pisari muteferike, a to nisu mogli biti analfabeti. Godine 1939 pokazao mi je rahmetli Hadži-Mehmed Handžić jednu bilježnicu koja je nekada pripadala porodici Dženetić. Pored raznih pjesama i drugih bilježaka, naročito recepata raznih lijekova, ispisan je alfabet bosančice i ispod svakog slova stajalo je odgovarajuće slovo arapskog alfabeta, te nekoliko redaka ispisanih tim pismom. Da li su se Dženetići u dopisivanju s drugim služili bosančicom, to ne znam. Do nas nije dopro nijedan takav spomenik.

Braća Mustafa i Ferhad uputili su molbu bosanskom divanu i tražili da zadrže zijamet, dok im stigne berat iz Carigrada, i to im je odobreno 17 reb. I. 1161 (17 III 1748).[59])

Mora da se neko interesirao za ovaj zijamet, i oni su htjeli da se osiguraju, pa su uputili gornju molbu.

[58]) Glasnik Z. m. XLII (1930) sv. II, str. 1—99.
[59]) Kadića arhiv, 132.

Braći je stigao berat i oni su uživali zajednički od oca naslijeđeni zijamet sve do smrti.

Po jednom kadijskom hudžetu od 13 safera 1185 (28 V 1771) vidi se da Ahmed-begovi sinovi Mustafa-beg i Ferhad-beg imaju zijamet u džematu Vogošći, te neko zemljište (erazi-miriju) u selu Dubokovići, i da ga daju uz tapiju saraču Ahmed-baši na obradu za 120 groša, budući da je umrla Mejrema, kći Abdulahova, u čijem je posjedu dotada bilo.

U Kruševljanima držao je Ferhad-beg neku zemlju pod tapiju i prodao je za 360 groša muftijinu zetu Omer-ef. i Omeru, sinu Zulfikar-efendijinu, uz obavezu da mu je isplate za 15 dana. Ovu je prodaju odobrio 13 ševala 1191 (14 XI 1777) Osman Redžeb-paša-zade.[60])

Svoj dio u kući u Mehmed-begovoj mahali, t. j. šesnaestinu što ju je naslijedio od majke Meve, prodao je 3 reb. II 1181 (30 VII 1767) bratu Smail-begu za 20.000 akči.[61])

Ferhad-beg i jedini mu sinčić nepoznatog imena umrli su od kuge 1783 i pokopani na porodičnom groblju na Hambinoj Carini. Bašeskija je zabilježio smrt njihovu. Za Ferhad-bega piše da je bio zaim, niska stasa i uljudan čovjek.[62])

Njegova polovina zijameta prešla je sigurno na brata Mustafa-bega, a i ostala njegova imovina pripala je bratu, osim ženine osmine, ako ga je nadživjela.

U slijedećoj godini zadesila je smrt i Mustafa-bega. Kako je i Mustafa-beg umro bez muškog potomka, ostao je zijamet upražnjen. Onovremeni bosanski vezir i poznati rodoljub Abdulah-paša Defterdarija, rođeni Sarajlija, dao je zijamet u Vogošći svome sugrađaninu Ahmed-begu. Desilo se to prije 30 januara 1785 (po starom kalendaru), jer je Abdulah paša toga dana umro tragičnom smrću.[63])

U ostavini Dženetića očuvala su se dva koncepta dviju molbi Derviš Mustafa-bega Dženetića, sina Smail-begova, kojim on traži ovaj zijamet od novog bosanskog vezira. Tuži se kako mu je veliku štetu učinio bivši vezir Abdulah-paša davši taj zijamet, upražnjen iza njegovih stričeva, Sarajliji Ahmed-begu.[64]) Da li je Derviš Mustafa-beg uputio molbu na bosanski divan, o stvari spomenutog zijameta, ne zna se. Sva je prilika da nije, jer je on još i prije bio zaim. Ali na ovaj zijamet dali su zahtjev braća Nuh i Smail Dženetić iz sela Rajića u Konjičkoj nahiji. Pred sudom u Travniku, gdje je bio prisutan i bosanski vezir, vodila se rasprava 13 zilhidže 1199 (17 X 1785). Braća su tužila novog zaima Ahmed-bega, sina h.-Mehmed-agina (Hadži-Kapetanovića), sarajevskog muselima, i dokazali da su po krvi rođaci s umrlom braćom Ferhadom i Mustafom i da njima po pravu pripada zijamet u Vogošći i drugim selima od 30.000 akči, što je ostao upražnjen smrću Mustafa-

[60]) Acta turcica, 4437.
[61]) Acta turcica, 3741.
[62]) Gl. Z. m. XXXI (1919), str. 51.
[63]) R. Muderizović, Kronika Mula Mustafe Bašeskije, Glasnik Z. m. XXX (1918), str. 72.
[64]) Kadića arhiv, 395 i 414.

bega, koji je umro a nije ostavio ni brata ni sina. Tužitelji navode da na taj zijamet ima berat spomenuti Ahmed-beg. Sud je presudio da su Nuh i Smail rođaci Mustafini i da imaju pravo na ovaj zijamet.[65])

Da li je na osnovu presude poništen berat Ahmed-begov i da li su Nuh i Smail postali uživaoci zijameta u Vogošći, ne znam. Ova presuda posljednji je poznati dokumenat koji o njemu govori. Sigurno je samo to da je ovaj zijamet za sarajevske Dženetiće izgubljen Mustafa-begovom smrću.

Svi Dženetići koji se spominju poslije 1784 i 1798 potomci su Smail-bega i Ali-bega Dženetića. Sarajlije nazivaju prve ć e m a l u š k i m, a ove druge b i s t r i č k i m Dženetićima.

Smail-begov zijamet zvao se službeno R o ž a n j u S a p n i, a sterao se u nahiji K o r a j u livi Z v o r n i k. Vrijednost njegova prihoda bila je 30.159 akči.[66]) Sapna je vjerovatno bila mala sredovječna župa oko današnje rječice istog imena, lijeve pritoke Drine. Godine 1711 u Sapni su bila dva timara u selu V r h r i c i od 3.000 i 6.000 akči i još jedan zijamet Straževo od 57.499 akči. Postoji i selo Sapna. Sela Vrhrika danas nema, a steralo se sigurno oko izvora rječice.

Ovaj su zijamet sačinjavala sela Sapna, Rožanj, Gušter, Zaluk, Goduš i Pomjuča (?) u kadiluku Zvornik i od sela Ribnice u kadiluku Tuzla. Za sela u zvorničkom kadiluku znam iz jednog popisa žita na ovom zijametu iz 1777 godine[67]), a za Ribnicu iz jednog drugog popisa.[68])

Smail-beg nije boravio na svom zijametu. Prihode je pobirao njegov s u b a š a. Uz subašu držao je i pisara. God. 1779 bio je subaša neki hadži-Ibrahim, a pisar Mustafa. Zaliha pšenice, kukuruza, zobi, šljiva, pekmeza, meda i ostalog procijenjena je u selima ovog zijameta, što pripadaju zvorničkom kadiluku, na 270.672 čuruk-akče. Žito se mjerilo okom i šinikom.[69])

Godine 1206 (1791) iznosio je cjelokupni prihod 79.712 akči.

O prihodima vođeni su defteri. Očuvalo se samo nekoliko tih deftera, koji bi mogli biti predmet posebne studije, tim prije što su ovakovi dokumenti, koliko znam, vrlo rijetki. Svi su iz kraja XVIII stoljeća.[70])

Među dokumentima ove porodice očuvala su se četiri o sporovima zaima Smail-bega sa spahijom Omerom, zvorničkim mutesarifom Mehmed-pašom i zvorničkim alajbegom Omer-begom. Ali

[65]) Kadića arhiv, 313. Vidi genealogiju Dženetića uz ovu radnju.

[66]) V. Skarić, Popis bosanskih spahija iz 1123 (1711) godine, Gl. Z. m. XLII (1930), sv. II, str. 83.

[67]) Kadića arhiv, 386.

[68]) Kadića arhiv, 986.

[69]) Oka je mjera za težinu orijentalnog sistema mjera, a težila je 1.28 kg; 100 oka je tovar. — Šinik je šuplja mjera za žito. U raznim krajevima je različite težine. Kod nas je obično težio 80 oka. Isp. H. Kreševljaković, Esnafi i obrti u Bosni i Hercegovini, II, Mostar, Zbornik za život i običaje, knj. 35, str. 137.

[70]) Kadića arhiv, 979, 980, 982, 988.

kako u tim dokumentima nema spomena o pitanju prava na posjed zijameta, čini se da je Smail-beg došao zakonitim putem do svog zijameta.

Na 10 zilkade 1158 (4 XII 1745) zamolio je Smail-beg, bosanski divan da zvorničkom mutesarifu Mehmed-paši[71]) i spahiji Omeru zabrani miješanje u desetinu sela Zavlake u nahiji Bogurdelen (Šabac), koja je u njegovu zijametu od novog osvajanja ovog kraja, to jest od mira u Beogradu (1739).[72])

Smail-beg Dženetić i spahija Osman, kao suvlasnici jednog timara u spomenutoj nahiji, u kome je jedno od sela i Zavlaka, tužili su bosanskom divanu spahiju Omera, u čijem je timaru bilo Zavlaki susjedno selo B r e z o v i c e, kako on prelazi granice Zavlake i miješa se u njihove poslove. U raspravi što je održana na licu mjesta utvrđeno je da je selo Gušter Klanac (deribend) upisano u beratima Smail-bega i spahije Osmana sa 3.500 akči i da se Zavlakom zove rijeka, zemlja i selo koje pripada Gušter Klancu, i po svjedočanstvu dobro upućenih ljudi to selo Zavlaka daje desetinu spomenutom zaimu i spahiji. Isto tako tom prilikom ustanovljene su i tačne granice toga sela. Po hudžetu kadije u Zvorniku Ibrahima Edhema od 25 redžeba 1161 (21 VII 1748) utvrđeno je da Omer spahija nema prava miješati se u desetinu Zavlake.

Pri utvrđivanju granica navode se rijeke Jadar i Zavlaka.

Među svjedocima ima ljudi iz Krupnja i Loznice, a među njima je i loznički serdar.[73])

Spahija Omer imao je timar P a d a l i š t e u Radevini u nahiji Bogurdelen od 7.050 akči, a do njega je došao 1742 zakonitim putem. Taj je timar bio 1711 godine na nekom Hasanu,[74]) i kad je on pao pod Ozijom (Očakov), prešao je na Abdulaha. Od 1718 do 1739 bio je i ovaj timar na prostoru što ga je okupirala Austrija.

Smail-beg je htio da prisvoji ovaj timar tvrdeći da pripada njegovu zijamatu Rožanj. Spahija Omer pritužio se bosanskom divanu i, pored ostalog, naveo i to da njegov timar Padalište i Smail-begov zijamet Rožanj nisu u istoj nahiji.

Njegova je tužba stigla u Travnik 18 XII 1751, a slijedeći dan naredio je vezir timarskom defterdaru i drugim funkcionerima da stvar izvide. Četiri dana kasnije podnesen je obrazložen izvještaj veziru, iz koga se vidi da je pravo na strani spahije Omera. Na osnovu toga izvještaja uputio je vezir 23 XII 1751 zvorničkom kadiji bujruldiju da Smail-bega spriječi u napadanju na Omera.[75]) Kako se vidi, ova je molba vrlo brzo riješena.

Posljednji akt koji se odnosi na ove sporove jest molba trojice spahija: Smail-bega Dženetića, Osmana i Alije, kojom mole divan da se naloži Omer-begu, zvorničkom alajbegu, da ne uznemiruje

---

[71]) U popisu zvorničkih mutesarifa (sandžakbega) nema Bašagić ovog Mehmed-pašu. Kratka uputa, str. 186.

[72]) Acta turcica, 3801.

[73]) Acta turcica, 3922.

[74]) V. Skarić, Popis bosanskih spahija iz 1123 (1711) godine, Glasnik Z. m. XLII (1930), sv. II, str. 90.

[75]) Acta turcica, 3733.

stanovnike sela Pomjuče, koje se nalazi uz selo Pađine (?) u zvorničkom kadiluku.

Vezir daje nalog 10 III 1754 zvorničkom mutesarifu Hasan-paši[76]) i kadiji da to spriječe, dok se stvar sudski ne riješi.[77])

Kroz sve vrijeme, dok je Smail-beg bio zaim, vodila je Porta samo jedan rat (1768—1774) i kad ga je vezir pozvao da s njim pođe, obraća se on veziru s molbom da i njega i njegova dva brata kao pisare muteferike oprosti od toga puta. I zaista vezir Smaila potpuno oprašta, a od njegove braće traži da opreme zamjenike.[78])

I ovo je jedan od primjera kako je spahijski sistem bio u raspadanju.

Smail-beg je bio više puta sarajevski muselim. Njemu su povjeravani i drugi poslovi, kao sakupljanje džizje, nadzor nad popravkom zgrada, prenos municije, nadzor nad pekarima koji su pekli peksimet za vojsku, itd. Jedanput je zastupao bosanskog vezira, i to je bila najveća čast koju je nosio jedan član kuće Dženetića. Za nj kaže kroničar Bašeskija da je bio zaštitnik raje. U današnjoj Titovoj ulici podigao je za onda reprezentativan konak, u kojem su se okupljali i feudalci i učeni ljudi, a o kojem će biti još govora u posebnom poglavlju.

Prema kući i konaku imao je i odgovarajući namještaj. Držao je više sluga i sluškinja. U odžaku je imao stalna kahvedžiju. U staji je držao pć više jahaćih konja. Imao je veliku garderobu.

Njegov zijamet i poslovi koje je vršio donosili su mu lijepe prihode. On je od oca naslijeđenu imovinu povećao kupovanjem raznih objekata. Pa pored svega toga, kad je umro, imao je više vjerovnika nego dužnika. Gotovine nije ostavio.

Godine 1754 povjerena mu je dogradnja begluk-konaka (povremene rezidencije) u Sarajevu i naređeno da ne bi prekoračio svotu koja je za to određena.[79])

Sličan nalog dobio je 1775 i za popravak Silahdar Mustafa-pašine tekije.[80]) Bujruldijom od 17 safera 1173 (10 X 1759) postavljen je bašbogom za prenos municije iz Višegrada u Travnik. Municija je određena za gradove na Krajini.[81])

U srpnju 1768 izdan je nalog sarajevskim pekarima da peku peksimet od pšenice, koja stiže iz provincije za vojsku što ide na Crnu Goru. Nadzor nad tim radovima povjeren je Smail-begu.[82])

Početkom muharema 1188 (14—24 III 1774) povjereno mu je da pokupi džizju u Sarajevu.[83])

---

[76]) Ni ovoga zvorničkog mutesarifa ne navodi Bašagić u spomenutom popisu.

[77]) Acta turcica, 3736.

[78]) Kadića arhiv, 446.

[79]) Kadića arhiv, 1036.

[80]) Kadića arhiv, 1141. Ta se tekija u narodu zove i Hadži-Sinanova ili Kaderija po istoimenom derviškom redu.

[81]) Kadića arhiv, 1043.

[82]) Kadić arhiv, 1061.

[83]) Kadića arhiv, 1067.

Novi bosanski vezir Ali-paša Dagistanlija postavio je Smail-bega svojim zamjenikom, dok on stigne u Bosnu. Bujruldija o tome napisana je početkom šabana 1187 (18—28 X 1773). Vezir je stigao u Bosnu 2 XII iste godine.[84])

Držim da je pri svakom ovom poslu i Smail-beg bar nešto ušićario. Na ovo me navodi ishod jednog spora Smail-bega i njegove braće s jednim njihovim susjedom, iz koga se nazire njegova pohlepa za novcem:

Još od starina tekla je voda iz vodovoda Boguševac u kuću nekog Mahmud-age u Gazi-Mehmedbegovoj mahali. U toj je kući bila terezija iz koje je išla masura vode u kuću hadži-Mehmeda Brčkalije, sina h.-Osmanova. Mahmud-aginu kuću kupio je Ahmed-aga Dženetić i nakon toga voda je tekla kao i prije. Po Ahmed-aginoj smrti (1748) priznali su njegovi sinovi Smail-beg i Ferhad-beg pred svjedocima zatečeno stanje i obvezali se popravljati vodovod kako je od starine bilo. Kratko iza toga došlo je do spora između Brčkalije i Dženetića zbog vode, koji je trajao oko tri godine. Najprije su Dženetići zaustavili vodu, a Brčkalija se zbog toga obratio sudu i dokazao ispravama i svjedocima svoje pravo. Kadija je naložio Smail-begu muraselom od 4 IX 1748 da pusti vodu, jer je eskadim (od starine), a ako što ima protiv murasele, neka dođe na sud.

Nakon toga vidimo Brčkaliju ponovo pred sudom, gdje traži da Dženetići poprave vodovod što ide preko njihova posjeda, a koji su vjerovatno hotimično pokvarili. Sud je ponovo presudio u korist Brčkalije i naložio Smail-begu, muraselom od 28 IX 1749, da se stvar dovede u pređašnje stanje na osnovu pravila: »Sve kako se zateče, tako treba ostati.« O ovoj je presudi kadija isti dan izvijestio bosanski divan (vladu), a ovaj je osudu potvrdio 18 II 1750.

Dženetići se ne pokoriše ni sudskoj odluci ni vezirskoj bujruldiji, te ponovo vidimo Brčkaliju pred sudom s ispravama, gdje dokazuje svoje pravo na vodu, koja već godinu dana ne teče u njegovu kuću. Dženetići pred sudom niječu svoje obećanje, što su ga dali Brčkaliji po očevoj smrti, da će voda iz njihove terezije teći kao i prije u susjednu Brčkalijinu kuću. Pošto su svjedoci potvrdili da su Dženetići obećali ostaviti vodu kako je eskadim, sud je ponovo presudio u korist tužitelja i izdao mu hudžet 1 XI 1750.

Nakon ove presude okanio se Brčkalija pretile pravde i latio se mršave pogodbe. Sljedećih dana mjeseca zulkade, dakle između 1 i 9 studenog, došao je pred sud i dao izjavu koja u prevodu glasi: »Iz kuće u Mehmed-begovoj mahali u Sarajevu, koja je po smrti Ahmed-age Dženetića prešla na njegove nasljednike, tekla je masura vode iz česme te kuće od davnina u moje dvorište. Ja sam zahtijevao od nasljednika umrlog da i dalje teče, i u tome se sa mnom složio sin umrlog Smail-beg i dao mi potvrdu koju je potvrdio šerijatski sud, da će pustiti vodu da teče. Ali na to nisu pristali ostali suvlasnicii i za njih ta potvrda ne vrijedi. Na to su između nas posredovali ljudi muslimani te je i spomenuti Smail-beg, pazeći na hadiši-šerif »Nagodba je najbolja osuda«, bio zadovoljan i nago-

[84]) Kadića arhiv, 1064.

dili smo se da im ja dadem 40 groša, a on mi je pismeno priznao pravo na vodu. Time dižemo između nas spor i parnicu, a ovu prijavu dajem šeriatskom sudu da se ne obazire ako bi opet nešto zahtijevao.

Napisano u zulkadetu 1163.

Hadži Mehmed, sin h.-Osmanov, Brčkalija«

Pod ovom izjavom potpisano je 17 uglednih svjedoka.[85])

Iz nekoliko sačuvanih obveznica vidi se da se Smail-beg Dženetić bavio i preprodajom. Tako je još dok je nosio titulu Mula Smail-čelebija, prodao 1730 nekom Luki, sinu Mihajlovu, jedan džeferdar za 19 groša, pod uvjetom da mu plati za godinu dana.[86])

Za dug od 1.000 groša što su dugovali Smail-begu Jozef i njegov sin Haron poravnao se 27 XII 1769 i od dužnika uzeo samur ćurak u vrijednosti od 400 groša i krzno od bijele lisice vrijedno 200 groša.[87]

Godine 1771 (11 IX) prodao je Smail-beg židovu Benjaminu Karakašu jednu ogrlicu bisera i jedne menđuše za 1170 esedi-groša uz uvjet da mu plati za 95 dana.

Čini se da novac nije davao na zajam, nego da ga je ulagao u nekretnine. Pred smrt kupio je uz svoj konak jednu kuću za 210 groša. Kupoprodajna isprava napisana je 21 III 1777.[88]) Isti dan napisan je i temesuć na 130 groša, što ih je pozajmio od Ahmeda, sina Ibrahim-čelebijina, na 31 dan.[89])

Smail-beg se dopisivao s raznim ljudima. U Kadića arhivu ima nekoliko pisama koja su njemu stizala. Iz pisma od 3 V 1764, što mu ga je pisao neki Omer, rodom iz Ljubinja, saznajemo kako je u tome mjestu i po ostaloj Hercegovini harala kuga. Svijet se iz Ljubinja razbjegao po selima. Omer je pobjegao u Trebinje i tuži se na strašnu skupoću. U Trebinju je, piše, oka pšenice 5, oka riže 10, oka kahve 100 para.[90])

Druga pisma za nas nisu od interesa. Među njima ima ih od šejha Mejlije, nekog derviša Hudaije i drugih.

25 svibnja 1777 umro je Smail-beg Dženetić, ostavivši iza sebe ženu, dva odrasla i tri maloljetna sina.[91]) Četiri dana kasnije obavljen je popis ostavine Smail-bega Dženetića,[92]) pa ga u prijevodu donosimo jer je veoma interesantan, kako za historičara tako i za etnografa. Ovaj je popis sličan intentaru jednog dobro snabdjevenog etnografskog muzeja, kao i jedne male orijentalne biblioteke.

[85]) H. Kreševljaković, Vodovodi i građnje na vodi u Starom Sarajevu, 1939, str. 155—157.

[86]) Kadića arhiv, 754.

[87]) Acta turcica, 3731.

[88]) Acta turcica, 3840.

[89]) Kadića arhiv, 804.

[90]) Kadića arhiv, 410.

[91]) Kronika M. E. Kadića X, 93; Sarajevski nekrologij M. M. Bašeskije, G. Z. m. XXXI (1919), str. 48.

[92]) Sidžil 18, str. 14—16.

Ostavina iza Smail-bega Dženetića po popisu od 21 reb. II 1191 (29 V 1777) godine.

Musaf	8.166
Musaf	3.600
Musaf	900
Tefsîri-Jâsîn	138
Tefsîri-Nebe	72
Terdžemei-tarîkat	359
Delâilî hajrat	1.920
Hiljei-hâkânî	300
Hadîkatus sûadâ	1.920
Hadîkatus sûadâ	174
Tefsiri Terdžemei Ebul Lejs	920
Gjülšeni râz	68
Šerhi Kasîdei burde	1.206
Medžmûâtul hakâik	120
Risalei Aksarâî	84
Bergivî	72
Tezkirei šuara	120
Tuhfetus Sultân	180
Tevârîh	294
Muhammedijja	714
Inšâ	126
Tevârîhi Misir	180
Lugati fârisî	140
Rôznâme	150
Risâlei Hamza efendi	240
Makteli Husejn	96
Türkî risâle	234
Hüsnihat kit'alari	486
Medžmûa	174
Tuhfetul muluk	180
Medžmûa	120
Terdžemei hadîs	534
Unmûjedž	42
Terdžemei vikâje	300
Sarf	240
Gjülšeni envâr	66
Muhamedijja	426
Džeridei Mesnevî	140
Lugati iršâd	300
Kânûnnâme	66
Sagîr fetâvâ	234
Sejjid Battal	180
Menâkibi džâvidâm	184
Nizâmulâlem	246
Envârul-âšikîn	828
Tevârîhi Aja Sofi	36
Jûsuf — Zulejha	36
Ebjâti Jahjâ	78
Medžmûa	80
Dîvâni Revâne	40
Šerhi Hafiz Surûrî	1.092
Medžmûa	50
Avâmil	300
Surûrî	780
Risâle	120
Bergivî	234
Dîvani Nesîmî	186
Ebjat Pendi attâr	120
Teshîli tibb	234
Gûlistân	414
Medžmûa	30
Iskendernâme	240
Bed-ul Emâlî	132
Terdžemei Ejjuhel veled	60
Iskendernâme	174
Dîvâni Jahjâ	102
Dîvân	240
Taberî kit'a 1 (dio)	100
Evrâki perîšân	18
Hâfiz	1.230
Virdi Hidâvendigâr	60
Medžmûai ebjât	354
Taabîrnâme	174
Takvîmi tevârîh	420
Duânâme	180
Hatt risâlesi	82
Gendžîneirûz	144
Risâle	28
Džâmiuttevârih	960
Dževâhirul-fikh	474
Inšâ	180
Tevârîh türkî	180
Manzûmei Nidâî	162
Medžmûa	120
Rôznâme	228
Šerhi Gülistân	960
Manzûmei Vikâje	474
Medžmeul-letâif	120
Zâmiî Lâmiî	366
Gazvei Hasan paša	240
Jûsuf Zulejhâ	96
Dîvâni Bâkî	78
Munšeâti Nâbî	420
Melhame	252
Dürri Meknûn	480
Sepet — sanduk	402
Svega spomenutih knjiga	41.156

Srebrena sablja ćemerlija krivošija 1212 groša	29.160
Srebrena sablja	9.960
Srebrena gadara i nadžak (külünk)	9.000
Srebrena gadara i topuz 60 groša	14.400
Srebreni raht, gadara i topuz 310 groša	74.400
Čapkun raht	24.000
Hajdari raht	20.400
Mali raht	1.740
Srebreni raht	50.640
Kesma od čohe u boji nafte sa srebrenim kabarama	14.060
Kesma od al crvene čohe sa srebrenim kabarima	34.140
Vezena kesma od crvene čohe	3.870
Srebreno sedlo	8.430
Srebreno sedlo	7.200
Mjedeni (mesingani) raht	2.160
Srebreni kafeni ibrik	1.440
Srebreni tas	600

Srebreni buhurdar (kadionica) i posuda za ružinu vodu	18.400
Srebreni divit (203 drama)	16.240
Srebrene naočale	768
Srebrena kutija	966
Srebreni zarf 2 kom.	726
Srebreni zarf 2 kom.	660
Srebreni zarf 3 kom.	900
Srebreni zarf 2 kom.	780
Srebreno dugme od 10 drama	620
15 drama srebra	868
Drobljeno srebro	204
Drobljeno srebro	120
Srebreni nož	2.400
Srebreni sahat	6.720
Kutija za sat	252
Srebreni prsten	126
Zlatni prsten s plavim kamenom	2.166
Zlatni prsten sa žutim kamenom	1.200
Zlatni prsten s crvenim kamenom	3.840
Zlatni prsten sa zelenim kamenom	1.920
Zlatni prsten (1 dram)	1.000
Sejlân taš	66
Sejlân taš	126
Padzeher taš	540
Kutija od arûs êka (zeleno ružičasta sadefa)	480
Srebra 7 drama	462
Furda (lomljeno srebro)	110
Tespih od jusura	1.452
Tespih	1.566
Tespih	720
Tespih	60
Tespih	200
Tespih	78
Češalj u kesi	546
Češalj u kesi	552
Padzeher (lijek protiv otrova)	61
Puška srebrom vezena, 1	8.940
Puška srebrom vezena	5.280
Puška	990
Pištolji, 1 par	2.406
Pištolj, 1	210
Pištolji, 1 par	1.680
Pištolj, 1	216
Crnokorka karakin sablja	366
Sablja	360
Sablja, 1	282
Sablja, 1	360
Puška, 1	1.920
Kontuš ćurak od samura	44.160
Binjiš ćurak od samura	9.600
Ćurak	12.240
Kontuš	15.600
Kontuš	9.840
Ćurak od bijele lisičine	21.840
Zerdav ćurak	21.000
Krsak ćurak	4.812
Binjiš od kune	3.240
Nafe binjiš ćurak	2.580
Ćurak od vjeverice	9.600
Zerdav ćurdija	2.040
Ćurdija od kune	2.160
Karsak ćurdija	1.926
Kizi ćurdija	726
Karsak ćurak	19.680
Ćurdija od vjeverice	2.400
Nafe ćurdija	2.040
Komad krzna kune	630
Ustrišci krzna	420
Kaput binjiš od al crvene čohe	6.960
Šali binjiš	3.840
Šali binjiš	4.680
Šali binjiš	4.680
Šali binjiš	1.800
Čerage od sofa (kostrijeti angorske koze)	4.180
Šali čerage	4.806
Šali čerage	7.320
Šali čerage	7.200
Šali džube	2.046
Čerage od sofa	5.520
Vehat šali kaftan	720
Nafe ćurdija	3.600
Kišna kabanica od saja čohe	7.200
Džube — ćurak od kakona	6.480
Šali kaftan 1	1.686
Pâs od lahura	5.760
Pâs od lahura	8.940
Lahur šal	6.606
Anterija od aladže	3.180
Anterija od aladže	3.006
Iznošen vehat zobun	120
Plava ćurdija, zobun i anterija	1.200
Crveni zobun, džube i čakšire	1.200
Jarma saruk	432
Saruk	420
Saruk	276
Saruk	300
Saruk	552
Saruk, 1	1.446
Saruk	282
Pokrivač za saruk	186
Crveni kauk	474
Kauk	246
Kauk	270
Kauk	594
Iznošen kauk	120
Iznošen kauk	132
Saruk	600
Binjiš od čohe	1.890
Rabljene čakšire	2.070
Bošča	3.480
Šumla pâs (šumenska tkanica)	102
Pâs	840
Boščaluk, 1	3.660
Boščaluk	4.794
Boščaluk	3.186
Boščaluk	3.870
Boščaluk	3.720
Boščaluk	2.520

ANU BiH АНУ БиХ

Boščaluk	2.400
Boščaluk	2.160
Boščaluk	3.120
Boščaluk	3.120
Boščaluk	4.800
Nepotpuni boščaluk	2.190
Košulja, 1	654
Hilat kaftan	720
Hilat kaftan	600
Hilat kaftan	540
Bošča, 1	174
Bošča	186
Bošča	180
Bošča	390
Bošča	132
Bošča	132
Bošča	192
Bošča	90
Bošča s ustrešcima	360
Bošča	372
Stara bošča	20
Bošča	138
Bošča	96
Atlas jorgan	2.460
Čit jorgan	1.590
Čit jorgan	1.950
Jorgan	906
Jorgan	1.740
Jorgan	618
Jorgan	1.440
Jorgan	21.601
Basma jorgan	2.874
Čaršaf	180
Čaršaf	186
Čaršaf	234
Čaršaf	240
Čaršaf	594
Stari čaršaf	96
Čaršaf	174
Čaršaf	216
Čaršaf	330
Čaršaf	252
Serdžada	2.046
Bijela serdžada	420
Banjolučka serdžada	3.240
Banjolučka serdžada	1.320
Ćilim serdžada	476
Ćilim serdžada	476
Ćilim serdžada	960
Jorgan	1.470
Čaršaf	720
Peštemalj	966
Mahrama u kesi i kubur-kesa	180
Bisage	426
Jedek keš (povodac)	30
Jedek keš	16
Jedek keš	60
Stara haša	144
Talambas	366
Stari zobun od čohe, 1	240
Mahrama 1	3
Čohane čakšire	1.800
Komadi aladže	180
Nove mestve	192
Svileni peškir	2.720
Sanduk	480
Rabljeni čador	7.000
Mješinom optračen harar	2.160
Mješinom optračen harar	2.400
Abhana od beza (platna)	1.038
Kalentraš (perorez) i makaze (nožice)	120
Crveni fes	240
2 musafske kese	108
Jamboli ćebe (biljac)	1.206
Vezena havlija	240
Kašikluk	60
Bisage	120
Banjolučka serdžada	1.134
Vosak, 1 oka	396
Gadara i gülek (kablica)	744
Jedekčoha	540
Čizme u kesi	660
Mestve — papuče	420
Havlija, 1	258
Peštemalj	240
Mestve — papuče	498
Mahrambošča	180
Sepet — sanduk	390
100 araka papira	1.200
Peštemalj	156
Janbolija (dugi gunj od šajaka)	648
Uzendije, 1 par	480
Uzendije, 1 par	1.206
Kožna sofra	74
Bisage	426
Mješina za vodu	120
Nož sa kavzama od somovine	1.800
Kesa za kuburu	66
3 fildžana	440
2 fildžana	162
2 fildžana	198
Fildžan	144
Fildžan	182
Fildžan	186
Stijeg	72
Alem od zelenog sandala	366
Sanduk	420
Iznošene čizme	90
Mestve i papuče	486
Čizme, 1 par	150
Bijeli peškir	1086
2 havlije	354
Svileni peškir, 1	1.920
Čador sa tozlukom (étui)	14.400
Duhanska kesa	282
Kutija, 1	600
Čizme, 1 par	540
Madžun (aphrodisiacum)	156
Lupa	162
Rikdan	90
Naočale	42
Tabak	36
Željezni šiš (ražanj)	40
Toz (prašak)	24
Stara postava	78
2 mahrame	216

Kesa za ćurak (kožuh)	600
Mestve, 1 par	192
Postava	132
Zapis sa ajet-ul-kursijom	420
Duhanska kesa	126
Naočale	48
Naočale	18
Lanac za sat	282
Kese za pisma	66
Stara serdžada	144
Komadi	42
Zlatom vezeno pero od trske	66
Mahrama od jemenije (šamije)	396
Duhanska kesa	168
Durbin	732
Komad ûda (mirišljivog drveta za kad)	360
Zembilj-sitnarije	174
Naočale	70
Fenjer, 1	606
Saruk	318
Postava	240
Jastuk, 1	474
Komad	36
Komad	42
Šilte ružičasto	2.400
Peškir, 1	240
Stari jastuk	492
Postava	126
3 mahrame	360
Sanduk	102
Zeleni sačak (jajgija)	426
Jastukbeza	216
14 aršina konča	1680
Sanduk	168
Šilte	1.440
Postava	102
3 mahrame	420
Sanduk optočen mušemom	360
Komad lana	100
Havlija	198
4 bijele mahrame	366
Gaće, jedne	162
6 novih mahrama	1.266
13 aršina beza	22.314
Konac od tire	342
Komad beza (platna)	60
Postava	132
Firale	72
Postava	52
Sitnarija	90
Gaće, jedne	240
Košulja	360
Havlija	162
Jastukbeza	90
8 aršina beza	672
2 komada konca	354
Gvozdena tava	274
Ćasa, 1	144
4 tendžere	984
Mala tava	66
4 tendžere	1.428
Tendžera	372
Tendžera	860
Kuzi-tendžera	1.350
2 tepsije	786
Mala tepsija	180
Lender	214
Lender	228
Tendžera, 12 oka	342
Bakrena tabla	180
Tabla	72
Joltava	240
Kuplidže (bakrica), 1	348
Bakrač, 12 oka	438
Bakrena čaša	262
2 tabaka	108
Mala ćasa	92
Tava i sahan	110
Veliki kazan, 30 oka	16.380
Tendžera, 1	460
2 tendžere	408
2 tendžere	656
Tepsija, 1	180
Lender	282
Lender	202
Ćasa	108
5 sahana, 5 oka	768
Havan 1	990
Hoka (mastionica)	108
Tendžera, 12 oka	442
Tendžera, 3 oke	630
Tendžera, 1 oka	258
Tendžera od 12 oka	310
Tendžera od 12 oka	338
Ćasa	92
Ibrik, 1	360
Ćasa, 1	360
Ćasa, 1	360
Stari bakar, 4 oke	816
Bakar	408
4 tabaka	402
3 tabaka	186
2 tabaka	144
Tabak i kašika	132
Joltasi	1.290
Leđen i ibrik	966
Matara (čutura)	365
Hoka	132
Svijećnjak od mjedi	300
4 table	72
Buhurdar i boca za prskanje ružinom vodom	306
Tas, 1	102
Leđen i ibrik	1.290
2 suska	150
Ibrik	294
Tepsija	660
Čaša (maštrafa)	306
Ibrik za kafu	192
Leđen i ibrik	1.080
Mali čirak	60
Čirak	180
Čirak	150
Bakrena deba (bakrač), 1	1.020
Bakrena deba	480
Bakrena mangala	1.800
Jalduzli (pozlaćena) ćasa	456
10 kašika bage, od kože morske kornjače)	306

ANU BiH АНУ БиХ

10 kašika	690
10 kašika	234
3 baga kašike	234
10 kašika	180
8 baga kašika	150
Jedan at	31.680
Vranac	9.840
Dorat	9.000
Kulaš, 1	9.600
Tovarni konji, 1	21.600
1 vo, 1 junac	4.000
Dvije krave	4.000
Peškir i bošča	720
8 bukagija (ćusteka za konje)	720
Sedlo s takumom	1.320
Sedlo, 1	720
1 abdeski leden od 4 oke cijena 300	1.200
23 oke loja po 60	1.380
27 oka loja po 60	1.620
Kantar, 1	480
Pet kečeta i 1 ponjava	720
Zastor na vratima (čul)	240
S v e g a	1,010.046
Stara zilija (fini perzijski ćilim)	480
Tri mindera (napunjena vunom)	2.400
Dva šilteta	720
Tri ishabana makata	720
12 jastuka od raše	4.320
2 mala jastuka	480
Serdžada, 1	960
Zastori za prozore	180
3 minderske madrace	720
3 stara čebeta za sečiju	540
2 Biledžik beledi jastuka	720
Ponjava i hasura	60
Minderluk, ćebe, aba i hasura	600
Ortaluk od mavi čohe	2.400
3 mindera vunom napunjena	4.800
3 makata od crvene čohe	1.920
2 stara šilteta	720
4 mala jastuka od čita	960
15 jastuka od kadife	9.600
Edrenski divit	1.200
2 čiraka od mjedi i sofraluk	1.920
Bakrena mangala, 1	1.440
6 zastora za prozore	180
Hiljei šerife	240
Mali čirak	120
5 čibuka trešnjevih s jantarom	2.880
24 čibuka obična	5.760
11 bakrenih tabli	660
25 igala i hilala	480
1 srebreni čibuk za izvlačenje (izvlaka od mjedi)	1.200
5 kahvenih ibrika, 2 dugume, 12 fildžana sa zarfovima	3.600
Zidni sat (čalan)	3.600
Zastor na vratima, 1	480
2 peštahte	600
Bošča, 1	2.400
6 sapuna od po 100 drama	378
Kutija s lijekom (praškom)	156
Hajal feneri (laterna magica)	240
Kantar — terezija	360
3 džamli fenjera	480
10 sahana i 5 kapaka (8 oka)	2.160
Zlatan prsten s muhurum	1.680
2 čiraka	660
Bakreno suđe (52 oke)	1.320
Bakra 23 oke	9.600
7 domaćih jastuka	1.680
3 makata od crvene čohe	2.400
Stara zilija, 1	480
Minder, 1	720
Veliko ogledalo, 1	1.440
Čaše i boce na rafama (policama)	2.880
Star jastuk, 1	120
Ćilim, 1 ihram	720
Stara bijela serdžada	120
Mali makat od čohe	600
Misirska hasura (rogožina)	1.320
3 mindera vunena	3.600
2 makata od čohe	3.600
14 jastuka od kadife napunjenih vunom	11.310
7 zastora za prozore	720
Hiljei šerife (opis svojstava Muhamedovih)	240
Veliko ogledalo, 1	2.400
3 čaše	360
Čalan sahat (zidni s iskucavanjem)	2.880
Peštahta, 1	360
Pet sapuna po 100 drama	342
Ambar za blago (riznica)	1.080
Stari sanduk	60
2 čiraka	480
4 tepsije po 150 drama	1.308
2 tepsije po 150 drama	708
5 sahana, 1 oka i 35 drama	510
Ostatak razne vrste hrane	7.200
Kućne stvari (pokućstvo)	4.800
Mulk kuća u Jagdžizade mahali 2.500 groša	600.000
Mala kuća u spomenutoj mahali	48.000
Kuća u Mehmedbegovoj mahali 400 groša	96.000
⅓ bašče u Vlakovu	1.000
Posjed u selu Grlici	15.000
Dio posjeda u Ribiću	1.000
Posjed u Crnoj Rijeci	6.000
Dug Benjaminu Karakašu s potvrdom uz odbitak otplaćenih 1.000 groša	240.000
Pokretne i nepokretne stvari	1,135.832
Ostavina sveukupno	2,187.034

slovom dvadeset i jedan tovar, osamdeset i sedam hiljada trideset i četiri akče (aspre)

Troškovi oko sastavljanja gornjeg popisa ostavine.

Troškovi oko ukopa, 100 groša	24.000	Telalija	9.774
Taksa za diobu, 136½ groša	32.787	Prenos i kirija za dućan	1.080
Za kassam 45½ groša	10.929	Čohadaru	7.920
Pisarina	5.424	Muzuru	3.240
Službitelju	2.732	Potrebni troškovi	9.600
Ihdarija (pozivarina)	2.732	Mehri muedžel (nićah) ženi Afifi	17.000
Kajdije (unošenje u protokol)	1.200		

Utvrđen dug Rifdi Omer-efendiji po svjedočanstvu Mula Mehmeda Hadži Mustafe	4.680
Utvrđeni dug Čokadži-zade Mehmed-efendiji na pozajmljeni novac i novac za emlak (nekretnine) po svjedocima Dervišbegu i slugi Mehmedu	4.560
Utvrđen dug od zajma Salih efendiji Pekari po svjedočenju Mula Mehmeda i Derviš-bega	2.520
Dug Ferhat-begu za travu sa priznanjem nasljednika	1.730
Dug H.-Mustafi Šeli za pozajmljeni novac i dućanske stvari po svjedočanstvu Mehmed-efendije i Derviš-bega	15.855
Utvrđeni dug Husein-baši za aladžu po svjedočanstvu Derviš-bega i Mehmed-baše	2.880
Dug H.-Mustafi Šeli za pozajmljeni novac i dućanske stvari po svjedočanstvu Mehmed-efendije i Ali-bega	31.200
Dug zildžiji Mula Abdulahu za dućanske stvari po svjedočanstvu zakletih Ali-bega i Mula-Mehmeda	4.566
Dug Mula Ahmedu za ihram	240
Dug Šahi Mustafa-baši za saruk	480
Dug Hadži Muharemu za devai-misk	1.020
Dug Mustafi Penazu za dućanske stvari	546
Dug Uzun Ibrahimu bajraktaru	1.200
Dug Mula Memišu i Budimliji Risti za lan	5.310
Dug zimiji Iliji, Gruici, Jeremiji i Jovanu za 56 tovara građevnog materijala po 72	4.032
Utvrđeni dug židovu Judi za dućanske stvari	14.400
Dug židovu Mori	504
Dug hafafu Mula Mehmedu i Husejinu za dućanske stvari	956
Plaća slugi Osmanu za 25 godina radi potpunog namirivanja	10.030
Plaća slugi Mehmedu radi potpunog namirivanja	7.680
Plaća dojilji Ajiši	2.400
Plaća subaši Mehmedu Koldžiji	1.800
Plaća sluškinji Fatimi za 4 godine	2.400
Plaća sluškinji Umihani za 6 godina	3.840
Plaća sluškinji Ajiši za 8 godina	4.800
Plaća slući Antunu	2.400
i slugi Đoki uz potpuno namirivanje Antuna i Đoke	1.080
Dug zlataru Husein-baši	3.600
Dug Ibrahimu terziji za šav	3.240
Dug židovu Čaći za dućansku robu	6.480
Dug zimiji Jovanu za čohu po priznanju nasljednika	3.360
Dug Ali-begu Saraču i Mustafa-baši Mutapčiji	3.200
Dug Ebu Bekir-baši čohadžiji za čohu	3.240
Dug Mula Mehmedu za havlije	720

ANU BiH АНУ БиХ

Dug Mula Ibrahimu za abu po priznanju nasljednika	1.020
Dug Mahmud baši čohadžiji	2.400
Dug sandukčiji zimiji (kršćaninu)	240
Dug sinovima Derviš-bega, Lutfulahu i Fejzulahu, od ostavine iza umrle im majke prema popisu ostavine	80.000
Svega odbitaka	367.135
Ostaje za raspodjelu	1,819.899
Ženi pripada	227.487
Petorici sinova po	318.482

Tek godine 1784 podijelili su se Smail-begovi sinovi. U toj diobi zapala je Mehmed Emin-bega i njegovu majku kuća u Mehmed-begovoj mahali,[93]) te mulćevi i erazija u selu Grlici u džematu Butmir. Sav ostali imetak zapao je sinove Derviš Mustafa-bega, Lutfulah-bega i Fejzulah-bega.[94])

Smail-beg se dva puta ženio. Prvoj ženi bilo je ime S a b i r a. S njome je imao četiri sina, od kojih je Muhamed umro kao dijete. Druga trojica: Derviš-Mustafa, Lutfulah i Fejzulah nadživjeli su oca i u času Smail-begove smrti Fejzulah je bio maloljetan, pa mu je za tutora postavljen brat Derviš Mustafa-beg.[95]) Imena ove trojice sinova pokazuju kako je Smail-beg bio pod uticajem derviša, a možda je i sam pripadao nekom derviškom redu. Po Sabirinoj smrti vjenčao je djevojku Afifu, kćerku Salih-begovu iz Tabak Sulejman mahale 19 IX 1771 i kad je umro,[96]) ostavio je dvoje djece iz ovog braka: Mehmed-Emina i Ibrahima. Za tutora im je postavljena majka.[97]) Nakon kraćeg vremena umro je i Ibrahim, ali je bio u životu pri popisu očevine 19 X 1777.[98])

D e r v i š M u s t a f a - b e g bio je također zaim. Sigurno je polazio neku medresu. Godine 1777, kako piše Kadić, stanovao je u staroj kući Dženetića u Mehmed-begovoj mahali. Tu je stanovao i 1779.[99]) Sigurno se nastanio na djedovini, kad mu se otac ponovno oženio. Prije veljače 1785 preselio se u Jagdži-zade mahalu.

Derviš Mustafa-beg bio je više puta sarajevski muselim, a povjeravano mu je i sakupljanje džizje u Sarajevu za hidžretske godine 1200—1203.[100]) Na nj se obraća vezirev ćehaja Ahmed pismom

---

[93]) Polovinu ove kuće otkupio je Ahmed-aga od svog brata Osman-bega. Iza Ahmed-age ostala je osmina u ovoj kući njegovoj ženi Mevi, a ostalo njegovim sinovima i jednoj kćeri. Njihove je dijelove iskupio Smail-beg. Osmina iza Meve ostala je njenoj kćeri, koja je bila udata za Čohadžića. Njena djeca Mehmed-efendija i Mejra prodali su svoj dio (osmina) Smail-begu za 10.000 akči. Temesuć je napisan 17 redžeba 1183 (6 XI 1769). Acta turcica, 3746. U ovoj je kući jedno vrijeme bio ruski konzulat, koji je postojao u Sarajevu od 1854 do 1914.

[94]) Acta turcica, 3927.

[95]) Sidžil 18, str. 14.

[96]) Sidžil 13, str. 99.

[97]) Sidžil 18, str. 14.

[98]) Sidžil 18, str. 16.

[99]) Kronika M. E. Kadića X, 931; Sidžil 22, str. 22.

[100]) Kadića arhiv, 1076 i 1078.

od 9 X 1782, da izađe u susret silahšoru Ahmed-agi i njegovu drugu, koji su službenim poslom boravili u Travniku, pa se preko Sarajeva vraćaju u Carigrad.[101])

S njim, kao i s njegovim ocem dopisivao se šejh Mejlija, kad bi se udaljio iz Sarajeva, a inače je bio redovan gost u kući Dženetića.[102])

Zijamet što ga je uživao Smailbeg prešao je na Derviš Mustafa-bega i ostalu braću. Malodobnom bratu Fejzulahu postavljen je Derviš Mustafa-beg za tutora 15 VI 1777,[103]) a njegovu polubratu Mehmed Emin-begu mati. Ali to nije dugo potrajalo, pa je Derviš Mustafa-beg postao i njemu tutor. U ispravi od 20 IV 1780 obrazlaže se kako tutorica majka Afifa nije u mogućnosti voditi brigu o zijametu, čiflucima i ostalim vanjskim poslovima.[104]) Tako je Derviš Mustafa-beg postao gospodar zijameta, jer je, kako se čini, njegov brat Lutfulah imao u nj puno povjerenje.

Ali mati Mehmed Emin-begova nije se s time pomirila. Ona je mimo tu kadijinu odluku išla sa svojim ljudima na zijamet i tražila prihode koji joj pripadaju. Od svoje volje ili po nagovoru Derviš Mustafa-bega uputili su stanovnici zijameta molbu na bosanski divan tražeći da se ukloni mati malog Emin-bega, a tako isto i njeni ljudi, koji traže prihode, jer oni to daju pravom posjedniku.

Divan je riješio u prilog molitelja 9 IX 1783 i naložio zvorničkom kadiji, muselimu i kapetanu, da je uklone.[105]) Sličnu su molbu uputili i stanovnici sela Ribnice, i doneseno je isto rješenje, upućeno kadiji i kapetanu Tuzle.[106])

Stanovnici Ribnice uputili su bosanskom divanu još jednu molbu, u kojoj traže dozvolu da sagrade kuću, u kojoj će stranci konačiti. Njihovo se selo, pišu, nalazi na raskršću, a u njemu nema hana, pa putnici dolaze u svako doba i nemajući gdje prenoćiti, uznemiruju ih, tražeći konak. Ribnica je, kažu u molbi, u zijametu Derviš Mustafa-bega Dženetića. Divan je to odobrio 20 V 1783.[107])

Nedatiranim pismom obratilo se pet seljaka Derviš Mustafa-begu, u kome ga mole da desetinu i od nove godine daju zvorničkom muftiji hadži-Jahja-efendiji kao pravednu čovjeku i da im, osim njega, nikog drugog ne postavlja.[108]) Čini se da Derviš Mustafa-begu nije bio dovoljan njihov zijamet. On je zakupljivao prihode s drugih zemalja. O tome ima, doduše, samo jedan primjer, ali teško da će biti i jedini. Kako se iz jednog temesuća vidi, on je 1777 kupio prihode od zemalja u zvorničkom kraju od spahije Kara Mehmeda za 45 esedi-groša.[109])

Na nutarnjoj strani korice jednog sidžila zapisano je, da je Derviš Mustafa-begu Dženetiću predat jedan konj sa njegova zijameta

[101]) Kadića arhiv, 432.
[102]) Kadića arhiv, 396.
[103]) Acta turcica, 3855.
[104]) Sidžil 29, str. 92.
[105]) Kadića arhiv, 910.
[106]) Kadića arhiv, 938.
[107]) Kadića arhiv, 427.
[108]) Kadića arhiv, 397.
[109]) Kadića arhiv, 795.

u zvorničkom kadiluku i da je podmiren trošak u iznosu od šest para na dan.[110])

Od očevine zapalo je Derviš Mustafa-begu kao i ostaloj mu braći po sedam četrdesetina u pokretnom i nepokretnom imetku — u vrijednosti od 318.482 akče. Nema kasama iz koga bi se moglo vidjeti što je od majke naslijedio.

U Jagdžizade mahali kupio je jednu ruševnu (harab) kuću 30 III 1782 od nasljednika Saliha Kolara, sina Mustafina, za 500 groša.[111])

U selu Vlakovu imao je jedan čifluk.[112])

Mora da je ovaj Dženetić živio, kako se kaže, na veliku nogu. Pored svog prihoda od zijameta i ostalog, umro je pod dugom. Od stričevića Ali-bega pozajmio je Derviš Mustafa-beg 700 esedi-groša na 61 dan, a jamčili su za taj dug braća Lutfulah i Fejzulah.[113])

Svome bratu Fejzulah-begu prodao je 14 VI 1790 svoj nasljedni dio u velikoj i maloj kući i sve pokućstvo u Jagdžizade mahali, što ga je od oca naslijedio, sve za 2000 groša.[114]) Malo kasnije (11 I 1791) prodao je bratu za 1000 groša i onu kuću što ju je bio kupio 1782. Iz isprave[115]) koju je dao bratu Fejzulah-begu početkom ševala 1204 (15—25 VI 1790) vidi se da je dugovao istom bratu 6.930 groša i 10 para, i to 6.500 groša od zijameta i 430 groša i 10 para od očeve ostavine.[116]) Tu je tražbinu Fejzulah-begu priznao i sud po smrti Derviš Mustafa-begovoj.[117])

Derviš Mustafa-beg kao zaim otišao je s nešto bosanske vojske u Vidin i vraćajući se umro u Gurgusovcu,[118]) krajem 1792 ili prvih dana 1793. On je jedini zaim Dženetić[119]) koji je ostavio kosti izvan Sarajeva.

Iza sebe je ostavio ženu N a i l u, kćerku Mehmed-efendije Ćurčića, i troje nejake djece: sina Mehmed Emina, te kćeri Dudiju i Nuriju. Naskoro iza muževe smrti umrla je i Naila. Nadživio ju je otac i primio miraz. Svetroje te djece pomrlo je malodobno.

L u t f u l a h - b e g je, kako se čini, bio skroz povučen čovjek i nije se mnogo brinuo ni za svoj imetak. Nije mu bilo suđeno da iza Derviš Mustaj-bega postane starješina na zijametu. Samo nekoliko mjeseci nadživio je brata. Umro je prije 8 kolovoza 1793. Pokopan je na groblju Hambina Carina. Na svu priliku nije se ni ženio.

---

[110]) Sidžil 25, posljednja korica.

[111]) Acta turcica, 3912.

[112]) Sidžil 33, str. 60.

[113]) Kadića arhiv, 785.

[114]) Acta turcica, 3875.

[115]) Acta turcica, 3869.

[116]) Acta turcica, 3843.

[117]) Acta turcica, 3911.

[118]) Tim se imenom još 1859 zvao Knjaževac u istočnoj Srbiji.

[119]) Acta turcica, 3910. U Kadića arhivu očuvao se njegov testamenat napisan hidžretske godine 1197. — Iz njega saznajemo da je rođen 1159 (1746) i da je odredio za ukop 450 groša. Iz ove isprave vidimo da se aršin čohe prodavao po 2½ groša i da su nadgrobni spomenici s kamenim okvirom iznad groba stajali 60 groša. Za izvršitelja oporuke postavio je Ali-bega Moro-zade (Morića) a za njegova zastupnika brata Lutfulaha.

Fejzulah-beg je bio za ona vremena i ono društvo vrlo učen čovjek. Poznavao je dobro sva tri orijentalna jezika, a bavio se i prepisivanjem raznih knjiga na tim jezicima. U Gazi-Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu čuva se jedanaest kodeksa, prepisanih njegovom rukom između 1789 i 1827, ali vjerovatno to nije sve što je on prepisao.[120])

Između 1795 i 1828 povjeravali su mu bosanski veziri razne službe u vezi s prenosom municije i s prehranom vojske. Dva puta je obavljao prenos municije. Godine 1800 naređeno je njemu i njegovu pisaru Ahmed-begu Korči da prenesu municiju iz Dubrovnika u Travnik, a u svibnju 1813 da obavi prenos potrebne municije iz Sarajeva u Zvornik.[121])

Po nalogu Sulejmana, ćehaje bosanskog defterdara, sakupljao je 1795 hranu za bosansku vojsku po kadilucima Rogatici, Kladnju, Vlasenici, Srebrenici i Višegradu.[122]) Godine 1805 i 1806 bio je Fejzulah-beg u Bijeljini. Kupovao je i slao hranu vojsci Sulejman-paše Skopljaka i Sinan-paše Sijerčića, a to se vidi iz jednog pisma od 14 VII 1805.[123])

Bijeljinskom je kadiji naređeno 1806 da Fejzulah-begu nađe konak, ambare, mlinove i kola i da mu u svakom pogledu ide na ruku. Kadiji i Fejzulah-begu naređeno je da se zbog velike potrebe uzima pšenica i kukuruz iz ambara tamošnjih posjednika uz novčanu naknadu, potom da se žito melje i peksimet peče, te da se hrana prenosi kolima u ordiju Sulejman-paše.[124])

Godine 1809 obavljao je istu službu u Prijepolju. Naređeno mu je (6 VII) da izda 1500 oka kukuruzna brašna fočanskim vojnicima u Novoj Varoši.[125])

Koncem spomenute godine sjedio je u Pljevljima. Naređeno mu je da sakuplja hranu po čajničkom i fočanskom kadiluku (28 XII).[126])

Godine 1810 pozvao ga je ćehaja bosanskog vezira Abdulkerim pismom (17 XII) i službenim nalogom (20 XII) da odmah dođe u Travnik veziru. O čemu se tada radilo, ne zna se.[127]) Kao povjerenik za prehranu vojske bio je i 1828 na Zagorju, gdje se sakupila vojska koja je bila određena da krene na Rusiju. U proljeće naredio je Abdurahim-paša fočanskom kadiji, da njegov kadiluk ima dati 500 tovara hrane, a nevesinjskom kadiji da njegov kadiluk ima dati 200 tovara hrane vojsci na Zagorju, koju će dijeliti Fejzulah-beg i o tome voditi tefter i po obavljenom poslu predati ga divanu u Travnik.[128]) To je ujedno i posljednja služba što je bila povjerena Fejzulah-begu Dženetiću, kome je tada bilo preko šezde-

[120]) Ti kodeksi zavedeni su u katalogu pod brojem 1204, 1218, 1219, 1237 (tri), 1238, 1241 i 2530. Ove podatke dao mi je Mehmed Mujezinović, konzervator Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Sarajevu.

[121]) Kadića arhiv, 1088 i 1096.

[122]) Kadića arhiv, 389.

[123]) Kadića arhiv, 258.

[124]) Kadića arhiv, 1089—1092.

[125]) Kadića arhiv, 515.

[126]) Kadića arhiv, 1093.

[127]) Kadića arhiv, 442 i 448.

[128]) Kadića arhiv, 1101.

set godina. On je u toj godini i umro. Ta nam činjenica jasno kaže da je on bio pristaša reforama i da je odobravao ukidanje jeničara, koje je satrao Abdurahim-paša.

Po smrti braće Derviš Mustafa-bega i Lutfulah-bega našao se gotovo čitav Smail-begov imetak u Fejzulah-begovim rukama. Kako je već rečeno, on je otkupio od Derviš Mustafa-bega sav njegov pokretni i nepokretni imetak u Jagdžizade mahali, a s bratom po ocu, Mehmed Emin-begom, naslijedio je i Lutfulah-begovu imovinu. Njih dvojica uzeli su pod tapiju zemlju u selu Zagoru u zijametu Crna Rijeka kod Trnova. Tapiju su im kao nasljednicima izdali zaim Crne Rijeke Ahmed i Mehmed Hanefija 16 X 1793.[129])

U Vlakovu imao je Fejzulah-beg jedan čifluk. U njegovu je posjedu bio 1792 i 1821.[130]) Isto tako na njih dvojicu prešla je polovica zijameta Rožanj. Tako je sada cio ovaj zijamet bio u njegovu posjedu. U Rožnju je kupio 1217 (1802/3) zemlju od zimije Teše za 77 groša.[131])

Fejzulah-beg se dva puta ženio. Prva žena Šerifa Umigulsum bila je kći Alijage Dage iz Vekilharč mahale. S njom se vjenčao 9 X 1791.[132])

Dagić je bio bogat čovjek, a tako i njegova žena Arifa. Po smrti ove žene ponovno se oženio Nefisom iz porodice Soča. S njom nije imao djece. S prvom ženom, što se zna, imao je dva sina: Derviš Smail-bega i Mustafa-bega. Prvi je umro 1821, a drugi je nadživio oca.

Po Fejzulah-begovoj smrti naslijedio je Mustafa-beg sav njegov imetak osim osmine, koja je pripala njegovoj maćehi Nefisi, a zijamet je dijelio popola sa stricem Mehmed Emin-begom. Po smrti majke Umigulsume (umrla prije 23 V 1807) prešla je zemlja u Ćatićima kod Visokog na njene sinove, i spahija im je izdao tapiju[133]) 1807 godine. Tu je zemlju držao pod tapiju i njihov djed po majci Ali-aga Dago. Po smrti Derviš Smaila prešao je i njegov dio na Mustaj-bega.

Mehmed Emin-beg, sin Smail-begov, iz drugog braka, nadživio je svu braću. Po očevoj smrti rastavila se od pastoraka njegova mati i iselila iz Dženetića konaka i nastanila se u staroj kući u Mehmed-begovoj mahali. Tu je stanovao i Mehmed Emin-beg do smrti. Bio je zaim i sarajevski muselim u dva maha. Pristao je uz pokret Husein-kapetana Gradaščevića. On je sudjelovao u onoj vojsci što ju je 1832 poveo Gradaščević protiv Kara-Mahmud-paše i na tom pohodu on je poginuo u boju što se vodio na Zlom Stupu blizu Sarajeva 2 lipnja. Po ulasku Kara-Mahmud-pašinu u Sarajevo (4 VI 1832) zaplijenjena je bila imovina Mehmed Emin-begova i popis sa 1370 raznih dukata predan sarajevskom muselimu

[129]) Acta turcica, 3837.
[130]) Sidžil 33, str. 60 i 41, strana 102.
[131]) Acta turcica, 3910.
[132]) Sidžil 32, str. 205.
[133]) Acta turcica, 3854.

Musa-agi, koga je bio postavio (6 VI) ovaj novi vezir. Taj Musa-aga pripadao je sviti Kara-Mahmudovoj. To je zavedeno u sidžil 5 IX 1832.[134])

Mora da je Mehmed Emin-beg bio istaknuta ličnost u borbi protiv reforma i u Gradaščevića pokretu, jer je od svih viđenijih učesnika bila konfiscirana imovina samo Husein-kapetanova, Mujage Zlatarevića i njegova.

Iz smrtovnice koja je provedena godinu dana kasnije (oko 20 VII 1833) saznajemo, da je pokretna imovina procijenjena na 1292 groša i 18 para i da je bio prezadužen. Nasljednici su mu: žena Hatidža, sin Abdulah-beg, te kćeri Hanifa, Derviša i Nurija, i nisu bili punoljetni.[135])

Abdulah-beg je umro prije 1842. Tako je zatvorena Dženetića kuća u Mehmed-begovoj mahali.

4.

DŽENETIĆI MUSELIMI

S institucijom muselimluka sretamo se u Sarajevu u XVII stoljeću. Muselim ili muteselim — ponekad se zove i kajmekam — jest organ namjesnika ili vezira pokrajine. On obavlja razne administrativno-policajne poslove po nalogu vezira pokrajine i kadije u dotičnom mjestu. Njega nema u onom gradu gdje stoluje vezir. U bosanskom ejaletu sjedili su muselimi u Sarajevu, Mostaru, Banjoj Luci, Pljevljima i nekim drugim mjestima tokom XVIII i prvih decenija prošlog stoljeća.

Muselime je postavljao i skidao vezir. Njegova je vlast trajala do promjene vezira, ako ga ovaj ne bi prije svrgnuo i postavio drugog. Novi vezir mogao je potvrditi muselima svoga pretšasnika ili postaviti nekog drugog. Muselimi su postavljani i skidani vezirskom bujruldijom. Često su smjenjivani. Muselim je bio uvijek osoba vezirova povjerenja. Ova služba nije nikad postala nasljednom.

Muselimu su povjeravani i neki drugi poslovi, kao pobiranje raznih daća i valijina taksida.

Ovdje ću nabrojati one Dženetiće koji su bili sarajevski muselimi.[136])

Prvi od njih bio je

Osman-beg, a postavljen je 5 III 1752,[137]) ali ne znam dokle je vršio ovu službu. Izgleda da je istom bujruldijom skidan pređašnji a postavljan novi muselim. To zaključujem po tome što u Kadića arhivu ima dvadeset bujruldija kojim se postavljaju ili ponovo potvrđuju ili na položaju ostavljaju pojedini Dženetići, a ni jedna kojom se skidaju.

[134]) Sidžil 71, str. 176.
[135]) Sidžil 72, str. 111.
[136]) V. Skarić je donio nepotpune liste sarajevskih muselima u svome djelu Sarajevo i njegova okolina od najstarijih vremena do austro-ugarske okupacije, Sarajevo 1937, 145 i 159. Te će liste ovim podacima biti znatno popunjene.
[137]) Kadića arhiv, 1034.

Smail-beg je postavljen prvi put 26 rujna 1754. Dana 12 rujna potvrdio je Smail-bega vezir Mehmed-paša, a isto tako 5 siječnja 1764 Ali-paša. On je bio na kratko vrijeme skinut, jer ga ponovo postavlja Ali-paša 13 veljače iste godine. Kao svoga muselima ostavlja ga Mehmed-paša 29 listopada 1764. Na 3 travnja bio je ponovno potvrđen.

Na 5 kolovoza 1765 javlja Ćamil-paša da i nadalje ostavlja Smail-bega svojim muselimom.

Po želji naroda skinut je Ibrahim-aga 9 ožujka 1766, a postavljen Smail-beg. U srpnju je ponovno postavljen, što znači da je prije toga bio skinut. Bujruldijom od 7 svibnja 1769 javio je Ali-paša da Smail-beg i dalje ostaje muselim. Ponovno je postavljen 28 studenog 1770. Na 6 veljače 1774 skinut je Omer-aga Fazlagić[138]) i postavljen Smail-beg.

Bujruldijom od početka redžeba 1189 (konac kolovoza 1775) javio je Mehmed-paša da je 27 džum. II iste godine (25 kolovoza) postavljen za bosanskog vezira i da ostavlja Smail-bega na mjestu sarajevskog muselima. Ostao je do ožujka. Zamijenio ga je Abdulah-aga Supraga, koji je skinut 30 VII, i posljednji put postavljen Smail-beg i ostao je do veljače 1777 godine.[139])

Derviš Mustafa-beg bio je, po V. Skariću, četiri puta muselim, i to 1781, 1785, 1788 i 1790 godine. Iz originalnih bujruldija vidi se da je 24 siječnja 1780 kao muselim Abdulah-paše Defterdarije. Na 23 studenog 1785 skinuo je Ahmed-paša Ahmed-bega (Paloša) i postavio Derviš Mustafa-bega, a 28 travnja 1789 postavio ga je Arslan Mehmed-paša, skinuvši i opet Paloša.[140])

Ali-beg postao je muselim 18 siječnja 1794 mjesto Paloša.[141]) Bio je na tome položaju i 30 svibnja 1795, jer mu je toga dana upućen nalog da pokupi mukatu od zečijih koža.[142]) Za nj kaže kroničar Bašeskija da je bio zaim i muteselim i veliki nasilnik.[143])

Sin Ali-begov

Osman-beg postavljen je dva puta za muselima, i to 3 veljače 1813 i 6 listopada 1822 godine.[144])

Posljednji muselim Dženetić bio je

Mehmed-Emin, najmlađi sin Smail-begov. Službu muselima vršio je 1828 i 1829 godine.[145])

---

[138]) Ovo je onaj Fazlagić o kome pjeva pjesma:

Na Ophodi prema Bakijama
Moba žela age Fazlagića.

Isp. H. Kreševljaković, Vodovodi i gradnje na vodi u starom Sarajevu, 1939, str. 209.

[139]) Na ova postavljanja i potvrde Smail-bega odnose se slijedeći dokumenti u Kadića arhivu, a navodim ih po iznesenim slučajevima, a ne po rednom broju. Broj 1035, 1042, 1048, 1049, 1050, 1052, 1040, 1055, 1056, 1066, 1063, 1065, 1068, 1070.

[140]) Kadića arhiv, 1072, 1075 i 1082.

[141]) Kadića Kronika XIV, 142.

[142]) Kadića arhiv, 1085.

[143]) Gl. Z. m. XXXI (1919), str. 58.

[144]) Kadića arhiv 1095 i 1100.

[145]) Sidžil LXXI, str. 176.

Iz jedne bujruldije, kojom je postavljen 1810 Derviš Mustafa-beg Paloš muselimom, saznajemo da muselim treba da bude pravedan, da sa svakim živi lijepo, da pazi na šerijat i kanun, sirotinji i raji da ne čini zuluma, a u teškim poslovima kada je teško donijeti odluku, neka se obraća veziru.[146])

5.

POSLJEDNJI DŽENETIĆI

a) Ćemaluški Dženetići.

Veliki imetak ćemaluških Dženetića pripao je Mustafa-begu. sinu Fejzulah-begovu, koji je kraće vrijeme bio jedini muški član ove grane. Njegov je otac bio posljednji ćemaluški Dženetić koji je u javnom životu nešto značio. Mustafa-beg se bavio upravom svoga imetka i begovao poput mnogih drugih nakon uvođenja redovne vojske i ukinuća spahiluka. I on je držao otvoren konak, u koji su dolazili njemu ravni ljudi i vodili besposlene razgovore.

Mustafa-beg je rođen u Sarajevu 1806 ili 1807 godine. Polazio je mekteb i medresu, a učio je i pred svojim ocem. U Mestvičinu popisu od 1842 g.[147]) zapisano je da je Mustafa-beg sin Fejzulah-begov, da stanuje u Jagdžizade h.-Ahmedovoj mahali u kući broj 4, da je imao 36 godina, povisoka stasa, crnih brkova i da ima 4 malodobna sina; Sulejmana od 13, Fejzulaha od 6, Sejidina od 4 i Abdulaha od godinu. Ovdje je Mestvica očito pogriješio, jer je Fejzulah bio najstariji sin Mustaj-begov, kako on to izričito kaže u svojoj zakladnici i, prema tome, njemu je bilo tada 13 godina, a Sulejmanu 6. Kasnije mu se našao sin Mehmed (Mušan) i kćeri Mulija, Haša, Derviša, Šerifa i Ašida.[148])

Mustafa-beg je nešto doprinio povećanju svojih prihoda. Blizu Švrakina Sela uzeo je tri zemljišta pod tapiju. On je uzeo od svog suvlasnika pod tapiju erazi miriju i emlać u selu Medići za 2750 groša. Isto tako u istom selu uzeo je pod tapiju »ravnu njivu« od spahije Mehmeda uz uvjet da daje desetinu. »Ravna njiva« obuhvatala je prostor od 10 osmaka usjeva. Također je uzeo jednu njivu kraj sela Otoke uz Miljacku od pola osmaka usjeva. Ta je njiva bila 9 godina zapuštena, zbog poplave Miljacke. Prva je tapija izdana 19 šabana 1255, a druga 21 džum. II 1258 godine.[149])

Braći Derviš Smail-begu i Mustafa-begu dao je spahija Ņuhan tapiju na zemlju u selu Čatići, džemat Kralupi, nahija Visoko, 15 reb. I 1222 (23 V 1807), što je ostala mahlul iza umrle im majke Umigulsume, kćeri Ali-age Dage.[150])

[146]) V. Skarić, o. c. 159.

[147]) Ovaj popis čuva se u Gazi-Husrevbegovoj biblioteci u Sarajevu — list 65, strana 2, a sadrži ćefilemu (uzajamno jamčenje) svih odraslih muških stanovnika Sarajeva i okoline. Napisao ga je Mulo Divović, zvani Mestvica ili Vrcanija. Ovaj popis sada obrađuje Derviš M. Korkut, službenik Muzeja grada Sarajeva. Njemu zahvaljujem za ovaj podatak.

[148]) Mulija je bila udata za Avd-agu Džinu, Haša za trgovca H.-Ahmed-agu Jabučara, Derviša za Avd-agu Mostarca, Šerifa za Salih-agu Kundura, terziju.

[149]) Acta turcica, 3768 i 3767.

[150]) Acta turcica, 3854.

Mustafa-beg je otkupio od svoje maćehe Nefise Sočo dijelove u kućama u Jagdži mahali i dućanima u Halvadžiluku, Abadžiluku i Ćurčiluku za 2900 groša, a ona je zadržala za sebe jedan dućan s arsom u Ćurčiluku. O ovome je napisana isprava 27 džum. II 1240 (17 I 1825).[151])

Od Omer-age Gurde kupio je dućan u Kazazima 1847 godine za 3.000 groša.[152])

Da ne zaostane za svojim rođakom hadži-Osman-begom Dženetićem, uvakufio je i Mustafa-beg jednu bašču u Kulin H.-Balinoj mahali i 2 dućana u sarajevskoj čaršiji i odredio da se od prihoda podmiruju potrebe džamije u njegovoj mahali.[153]) Osim toga vakufa učinio je Mustafa-beg veći dio svoga imetka evladijet vakufom (fidei comis). O tome je napisana zakladnica 23 ševala 1289 (24. XII. 1872). Taj se vakuf sastojao od 5 kuća s baščama, među kojima je bio i njihov konak s površinom od 7.010 kvadratnih metara, jedne pekare, jedne vodenice na Mošćanici, dvaju dućana i 35 raznih knjiga (kitaba). Prvih šest objekata stajaše u Jagdžizade h.-Ahmed mahali, u ulici Gazi-Husrevbegova hamama, a nosili su onovremene brojeve 263, 269, 190, 247, 245 i 243,[154]) i od njih je uspravo još samo kuća pod današnjim brojem 40. Pekara je bila na ćošku Titove i Vuka Karadžića ulice, a vodenica u Šejh Ferah mahali u Odžaktanovoj ulici pod brojem 7. Napuštena je 1917 godine.[155]) Od ona dva dućana jedan je u Saračima br. 33, a drugi u Malom Ćurčiluku broj 37. Obje zgrade postoje i danas.

Jedan dio od onih 35 knjiga čuva se danas u Gazi-Husrevbegovoj biblioteci u Sarajevu. Po odredbi zakladnika knjige su se čuvale u kući i nisu se smjele iznijeti dok živi i posljednji član ove porodice. Tako je i bilo sve do 1928 godine.

Po odredbi zakladnice Mustafa-beg i iza njega njegovi potomci stanovaće u konaku, a ostali objekti imaju se izdavati pod kiriju. Od prihoda će se jedan dio trošiti na potrebe četiriju sarajevskih džamija, dijeliti sirotinji i siromašnim softama (bogoslovima), a ostatak pripada muškim članovima porodice. Upravitelj ove zaklade biće najstariji član porodice. Kad izumre rod Dženetića, onda evladijet-vakuf postaje pravim vakufom. Tako je i bilo 1928 g.[156])

---

[151]) Acta turcica, 3779. Datum na ovoj ispravi pogrešno je označen. Kako je Fejzulah-beg umro 1828, to se nikako ova prodaja nije mogla desiti 1240 (1825), nego tek 1828 ili nešto kasnije.

[152]) Acta turcica, 3817.

[153]) S. Kemura, Sarajevske džamije i druge javne zgrade turske dobe, Sarajevo, 1910, str. 355 i 367—369.

[154]) To je danas dio Titove ulice od bivše Gazi-Husrevbegove banje i katedrale do ulice Radojke Lakić. U narodu zvaše se to i Gornja Čemaluša.

[155]) H. Kreševljaković, Vodovodi i gradnje na vodi u starom Sarajevu, Sarajevo 1939, str. 188.

[156]) S. Kemura, o. c. 330—336. Godine 1889 iznosio je prihod ovoga vakufa 1210 forinti, potrebe 612, a suvišak 598, a 1913 godine 8076 kruna, od toga je pripadalo potomcima 3168 kruna, a ostatak se trošio na odredbe zakladnice (108K), popravak objekata (600K), porez, namet i vodovod (2000K) i otplatu zajma (1720K) za podignutu zgradu na mjestu pekare i dviju kuća. Proračuni vakufa Bosne i Hercegovine za godinu 1889, Sarajevo 1889, str. 141; Proračuni vakufa za Bosnu i Hercegovinu za 1913 godinu, Sarajevo 1913, str. 233.

Slušao sam podavno kako je uvakufljenje gornjih objekata učinio Mustafa-beg Dženetić, da iz miraza isključi kćeri koje su se preko očeve volje udale za ljude prosta roda.

Prvi mutevelija obaju vakufa bio je sam Mustafa-beg i kad je on umro 1874,[157]) naslijedio ga je najstariji sin Fejzulah-beg (rođen 1829) i upravljao je tim vakufom sve do smrti (18-II-1903). Za njegove uprave sagrađena je ona kuća na uglu Titove i Vuka Karadžića ulice, koja je 1913 nosila 6.000 kruna kirije. Kako je još 1895 umro po starosti drugi sin Mustafa-begov Sulejman Zaim-beg,[158]) a i Avdi-beg 1901, ostali su u životu hadži Seid-beg i Mušan-beg, te sestra Ašida. Njih troje kao i Avdi-beg te Sulejman Zaim-beg nisu bili potpuno normalni. Uprava vakufa trebalo je da pređe na hadži Seid-bega. Ali zbog njegove duševne mane predan je njemu na upravu onaj prvi vakuf, a drugi na upravu Mehmed-begu Šurkoviću. Mušan-beg i Ašida umrli su za vrijeme prvog svjetskog rata, hadži Seid-beg 3 veljače 1922,[159]) a slijedeće godine umro je i Muhamed-beg Šurković.

U životu je bio još samo jedan Dženetić, i to hadži Asim-beg. On je duže vremena živio u Carigradu i sada se vratio u Sarajevo i preuzeoe svu baštinu nekad moćne kuće ćemaluških Dženetića.

Osim Sulejman-Zaim-bega, oca hadži Asim-begova, nije se nijedan sin Mustafa-begov ženio, a i Ašida je umrla kao djevojka. Od smrti Fejzulah-begove njihov je konak bio zatvoren i nikada se nije otvorio. Sulejman-Zaim-beg se iza 1882 iselio iz roditeljske kuće i nastanio se u Mišćinoj mahali. Imao je dvoje djece: kćer Arifu i sina hadži Asim-bega.

Nakon Fejzulah-begove smrti (1903) zavladalo je jadno stanje u Dženetića konaku. Bećari (neženje) i suludi ljudi živjeli su na svoj način. Obuzela ih je bila velika škrtost. Kuća i u njoj gospodski namještaj propadao je. Izjedala ga je prašina i izgrizali miši. Avlija je u travu zarasla. To je ona avlija o kojoj pjeva pjesma:

Kolika je Abuhajat-jalija,
Još je veća Dženetića avlija,
S kraja na kraj dulbeharom procvala.

Od škrtosti nisu držali ni sluge ni sluškinje. Dokle je išla ta škrtost i kakav je odnos vladao među posljednjim članovima te porodice, neka nam posluži slijedeći primjer: Ašida je uzela jedne papuče

---

Kako se vidi iz gornjeg proračuna, trošio se na dobrotvorne svrhe skroz neznatna suma, koja je iznosila 1.35% od ukupnog prihoda. Osnivači evladijet-vakufa imali su pred očima očuvanje svoje imovine od otuđivanja i osiguranja svojih potomaka. To je cilj ovakvih vakufa.

[157]) Kronika M. E. Kadića XXVI, broj 251.

[158]) Kronika M. E. Kadića XXVII, str. 328. Bio je oženjen Hatidžom, kćerkom Mehmed-age Zildžića iz Džami-atik mahale. Vjenčali su se 16-IV-1847. Sidžil 82, str. 233.

[159]) Kronika M. E. Kadića XXVIII, str. 553. Iza njega ostala je oveća svota gotova novca i on je odredio da se trećina njegova imetka potroši u dobrotvorne svrhe. Izvršitelj njegove oporuke Akif-efendija Muvekit osnovao je jedan vakuf, koji je po njegovoj smrti (umro 1937) potpuno sproveo i sredio njegov izvršitelj oporuke Mustafa-ef. Varešanović.

u trgovca koji je imao svoju radnju u dućanu ove porodice, i rekla mu da cijenu papuča, 1.20 K odbije od kirije, koja je iznosila 100 K mjesečno. Kad je njen brat hadži Seid-beg došao po kiriju, trgovac mu je pri isplati zatražio 1.20 K za one papuče, a on mu je odgovorio da o tome ništa ne zna, i da to traži od Ašide. Ovako nešto nije mogao u ono doba (1912 ili 1913) učiniti ni najobičniji Sarajlija.

Dženetića je konak još jedanput procvao na vrlo kratko vrijeme. Povrativši se h.-Asim-beg iz Carigrada, nastanio se u njemu i uredio ga po starom redu, i tu je proveo posljednje dane života. Dva puta se ženio, ali ni sa jednom ženom nije imao poroda. Tome je bio uzrok na h.-Asim-begovoj strani. Po njegovoj smrti preudala se njegova druga žena i u tome braku dokazalo se da je rotkinja. H.-Asim-beg je imao jednu sestru. Udala se protiv očeve volje za Mehmed-efendiju Rašidagića, bivšeg bimbašu (majora). I ona je umrla bez poroda. Njen otac Sulejman-Zaim-beg nije dozvolio kćeri da dolazi u njegovu kuću zbog udaje za čovjeka koji nije bio beg. Od njene udaje do smrti očeve otac je nije nikad vidio. Ona je vidjela oca u času, kad je umirao. Kad bi se kasnije po neki otac ražljutio zbog udaje kćeri, govorilo se: »Odljutiće se, nije on Dženetić!«

Hadži Asim-beg je umro od upale pluća 22 srpnja 1928 godine, kao posljednji član ćemaluških Dženetića i kao posljednji muški potomak ove porodice. Dženetića evladijet-vakuf pripao je Centralnoj vakufskoj upravi.

b) Bistrički Dženetići.

I od njih nema više nikog u životu. U muškoj su lozi izumrli 1882, a u ženskoj 20 listopada 1946 godine.

Iza Alibega (umro 1798) ostala je žena Alijja[160]) i dva sina, Osman-beg i Muhamed-beg, te kći Mejra. Braća su stanovala u Čokadži H.-Sulejman mahali. Obojica su bili zaimi, kako nam je to već otprije poznato, i obojica su obavili hadž, i to su poslije onog hadži-Alije koji se prvi od Dženetića nastanio u Sarajevu, prve hadžije iz ove porodice, premda su svi ostali Dženetići morali obaviti ovu dužnost.

Iz Mestvičina popisa ćefileme znamo da je Osman stanovao u kući broj 1 u Čokadži mahali, da je sin Alijin, da je bio osrednjeg rasta, bijele brade i da mu je onda bilo 58 godina. Imao je sina Aliju od 17 godina i slugu Jusufa. Muhamedu su bile onda 52 godine, a i on je bio srednjeg rasta i bijele brade, a držao je dvojicu slugu, Abdulaha od 22 i Omera od 17 godina. Stanovao je u istoj mahali u kući broj 2.[161]) Obojica su pristali uz reforme Mahmuda II. Hadži Muhamed-beg nije se isticao u javnom životu Sarajeva. Dva puta se ženio, ali nije imao poroda. Umro je 1269

[160]) Alijja je bila kći Ahmed-ef., mutevelije Gazi-Husrevbegova vakufa, stanovnika Oruč Pehlivan mahale. S njom se vjenčao 1-II-1783. Sidžil 22, str. 15.

[161]) Kefileme defter — list 44b — u Gazi-Husrevbegovoj biblioteci. Za ove podatke zahvaljujem Dervišu M. Korkutu.

(1852/53) godine.[162]) Mejra se udala za hadži-Mustaf-agu Bakarevića, sina onog Ibrahim-age, koga je u Zvorniku dao pogubiti Abdurahim-paša s ostalim poglavicama jeničara 1826, i nadživjela je oba brata. Umrla je 1275 (1858/59) godine.

H a d ž i - O s m a n - b e g bio je sarajevski muselim, i u tome se svojstvu spominje 1825 godine.[163])

Godine 1809 postavljen je beratom za povjerenika (nezli emin) za prehranu vojske, koja se spremala da udari na Srbiju.[164]) Bujruldijom od 5 džum. I 1224 (18. VI. 1809) naređeno je agi u Brčkom i ostalim da u sporazumu s Osman-begom Dženetićem iskrcaju hranu što će doći lađom iz banjolučkog kadiluka i da je smjeste na sigurno mjesto. Ta je hrana namijenjena vojsci što se nalazi u Bijeljini i okolini.[165]) Prema tome, on je zaista vršio povjerenu mu dužnost. Međutim, kako je Osman-beg bio spahija i uživao timar, morao je poći na vojnu. Iz jedne bujruldije na sarajevskog kadiju, zastupnika muselima i zastupnika bosanskog alajbega od 7 ramazana 1224 (16. X. 1809)[166]) vidi se da on sa svojim vojnicima nije došao u carsku vojsku, premda je naređeno bosanskom defterdaru da ga pozove da ne oklijeva da krene i, ako odmah ne krene, ima mu se oduzeti timar. Šta je dalje bilo, ne znam. Ovaj slučaj ističe i d-r Truhelka.[167])

Mjesto nekadašnjeg Ajanskog vijeća, koje je ukinuto, za bosanskog vezira Vedžihije (1836—1840) ustrojeno je slično vijeće nazvano M e d ž l i s i k i r a m. Krajem travnja 1846 g. imenovan je h.-Osman-beg njegovim članom.

Godine 1847 osnovao je ovaj hadži-Osman-beg dva vakufa. Prvi vakuf sastojao se od tri dućana u čaršiji Kazazi, a prihod od njih imao se trošiti na Kečedži Sinan-džamiju u Sarajevu. O tome je napisana zakladnica 15 dž. I 1263 (1. V. 1847).[168])

U Bistriku je podigao jedan mekteb i uvakufio ga zajedno sa zemljištem, i odredio da se jedan dio toga zemljišta pretvori u groblje, gdje će se pokopati on i njegovi potomci. Za uzdržavanje mekteba uvakufio je dva dućana u staroj Fišekčijskoj i jedan dućan s magazom u staroj Tarakčijskoj čaršiji.[169]) Zakladnica o ovome vakufu napisana je 5 zilhidže 1263 (14 XI 1847).[170])

Godine 1906 porušena je stara zgrada ovog mekteba i sagrađena moderna, u kojoj je danas Dom kulture »Hasan Kikić«.

H.-Osman-beg je poslije već spomenute hadži-Nefise prvi član porodice Dženetića koji je od sebe nešto dao svojoj vjerskoj zajednici.

---

[162]) Kronika M. E. Kadića XXV, 135. S prvom ženom Zibom Mahmud-efendizade iz Ćemaluše vjenčao se 19 reb. I 1252. (4-VII-1832). Sidžil LXXV, 235.

[163]) Acta turcica, 3335. i Kadića arhiv 1100.

[164]) Kadića arhiv, 1202.

[165]) Kadića arhiv, 1094.

[166]) Acta turcica, 919.

[167]) D-r Ć. Truhelka. Historijska podloga agrarnom pitanju u Bosni, Gl. Z. m. XVII (1915), str. 38.

[168]) Sidžil 82, str. 105; S. Kemura, o. c. 143—146.

[169]) H. Kreševljaković, Esnafi i obrti u Bosni i Hercegovini I, Zagreb 1935, strana 176.

[170]) S. Kemura, o. c. 158—162.

Kao zaim stajao je po strani u doba bune protiv ukidnaja jeničara 1826 i 1827 i izgona Abdurahim-paše iz Sarajeva, pri čemu se istakoše sitni građani Sarajeva i njihovi saveznici Visočani. Za vlade Ali Namik-pašine u Bosni (1828—1831) on je, s još nekim ljudima od ugleda, potstrekavao Sarajlije na bunu protiv slabog bosanskog vezira. Taj vezir nije bio u stanju da skine Osman-begova rođaka Mehmed Emin-bega Dženetića s položaja sarajevskog muselima, nego ga je morao nolens-volens ostaviti na položaju i povjeriti njemu i kadiji Sarajeva u ime svoje i u ime ajanskog vijeća da kazni zastupnika »nekibul ešrafa« Fadil-efendiju Šerifiju, Osman-bega Dženetića, Derviš-bega Babića i dvojicu aga, zbog nepristojnog ponašanja i bacanja smutnja u gradu. Šta se desilo s ovim ljudima, ne kaže nam ni Bašagić kao ni Muvekit.[171])

Za Husein-kapetanova pokreta (1831—1832) spominje se i hadži Osman-beg.

Krajem 1835 proveo je paša Vedžihija neke reforme u vojsci. Od spahija stvorio je četiri puka (dvije divizije) pod imenom »suvari-redife« (konjanička rezerva). U toj vojsci postao je h.-Osman-beg k a j m e k a m o m, i u tome je svojstvu ostao do smrti.

Godine 1839 došlo je do spora između hadži-Osman-bega i Ahmed-Munib-efendije Glođe, vrlo ugledne ličnosti svoga vremena u Sarajevu, zbog jednog hana u V u č i j o j L u c i. Muselim M u s t a f a - b e g B a b i ć stavio se na stranu Dženetića, a većina Sarajlija pristala je uz Glođu. Bos. vezir Mehmed-Salih-paša Vedžihija pozove Glođu u Travnik, ali ovaj se ne odazove, no pobjegne u Dubrovnik, a neke kolovođe pobune skloniše se pod okrilje Smail-age Čengića, dok Vedžihiju uklone iz Bosne. Ovaj je događaj s mnogo krivih podataka obradio S. Bašagić u svojoj »Kratkoj uputi« na strani 154. Osman-beg se bavio i zakupom drž. prihoda. Tako je zakupio mukatu Kreševa i Vareša za 1825 godinu. To je bio naročito unosan posao u doba mira i rodnih godina. Kreševski su kovači podmirivali najveći dio Balkana konjskim pločama, a Vareš raznom željeznom robom.[172])

Hadži Osman-beg je stanovao u Čokadži-Sulejman-mahali (dio Bistrika oko današnje tvornice ćilima, zvan Šehove Dugonje). Tu je uz svoju stambenu kuću sagradio za onda ogromnu kuću, koja je još uvijek uzgor. Ta je kuća dovršena iza njegove smrti (umro 14 studenog 1847) i u njoj je bio do 1878 austrijski generalni konzulat, a kasnije policija i gradsko poglavarstvo do 1896. Ta kuća danas nosi broj 21, dok njihove stare kuće nose broj 17 i 19.

H.-Osman-beg se dva puta ženio. Prvi put je bio oženjen Hamidom, kćerkom kadije Ahmed-efendije Čohadžića iz Peltek Husamudin-mahale. Vjenčanje je obavljeno 3 džum. II 1227 (14-VI-1812).[173])

Drugoj ženi bilo je ime U m i h a n a, a kći je nekog Ahmed-age. Umrla je 1275 (1858/59) i pokopana u porodičnom groblju.

---

[171]) S. Bašagić, Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine (1463—1850), Sarajevo 1900, str. 139.

[172]) Acta turcica, 3335.

[173]) Sidžil 52, str. 156.

Iza h.-Osman-bega ostali su sinovi Ali Vasfi-beg i Muhamed-beg, te tri kćeri udate za trojicu Uzunića.[174])

Iz popisa ostavine sastavljenog 21 reb. II 1264 (26-III-1848)[175]) vidi se, da je h.-Osman-beg bio vrlo bogat čovjek. Njegov je cjelokupni imetak procijenjen 157.030 groša, ali to nije bila ni izdaleka prava vrijednost. Ovdje donosim važnije stavke toga popisa:

Nakon nabrojenog pokućstva i 78 dužnika ostavio je mnogo stoke sitnog i krupnog zuba u selima Vlakovo, Breza, Lužani, Jasik, Rajlovac;

žito u kući u hambaru te u selima Rajlovac, Vlakovo, Lužani, Crni Vrh;

Zgrade:

dućan s magazom u Fišekčijskoj čaršiji	3.500
4 dućana u Kaukčijskoj čaršiji	6.000
14 dijelova od 40 dijelova u dućanu u gornjoj čaršiji	500
⅓ velikog hana u čaršiji Čekrekči	5.000
2 kasapska dućana u tabakčijskoj čaršiji	3.000
2 staje u gornjoj čaršiji	100
iznajmljenu kuću u Ajas-paša mahali	5.000
prazno zemljište u Gornjoj Varoši	1.000
1 mlin na Mošćanici	2.000
veliki konak u Čokadži-mahali	12.500
svi mulćevi u selu Lužanima	1.000
svi mulćevi u selu Breza	500
svi mulćevi u selu Višnjica	500
svi mulćevi u selu Crnil	500
svi mulćevi u selu Bektaš Japri	500
svi mulćevi u selu Crni Vrh	300
veliki han u Vučijoj Luci	2.500
svi mulćevi u selu Varanović (?)	300
svi mulćevi u kadiluku Kladanj	500
svi mulćevi u Bogoviću	250
svi mulćevi u Vlakovu	500
svi mulćevi u kadiluku Srebrenica	500
vrijednost nekretnina	50.150
vrijednost ostavine	157.030

A l i - b e g je bio posljednji Dženetić koji je zauzimao neki položaj u državnoj službi. Kako mi je pripovijedala njegova kći Derviš-hanuma, udata Svrzo, Ali-beg je rođen poslije posljednje epidemije kuge u Sarajevu i ostaloj Bosni (1813—1815), u Sarajevu zvane »mubarećija«, a u Mostaru »veliki hastaluk«. Kraće vrijeme proveo je na naukama u Carigradu. U prvom puku od spahija ustrojene rezervne konjice Ali-beg je bio aga desnog kola i oko 10 travnja 1847 unaprijeđen za drugog bimbašu (majora).[176]) Po očevoj smrti unaprijeđen je 2 srpnja 1848 na čast kajmekama u istom puku, na prijedlog bosanskog vezira Tahir-paše. Tu je čast prije nosio

[174]) Fatima za Abdulah-efendiju, Derviša za Ismet-pašu i Hatidža-Almas za Selim-efendiju.

[175]) Sidžil 83, str. 16—19.

[176]) Kadića arhiv, 1201.

ANU BiH АНУ БиХ

njegov otac.[177]) Bujruldijom od sredine zulkade 1266 (oko 22 IX 1850) upućenom svim kadijama Bosne javlja Omer-paša Latas, da se osnivaju dva bataljona (tabora), koji će s časnicima brojiti po 1500 ljudi, da je naloženo kajmekamu Ali-begu da to organizira. U tu vojsku imaju se uvrstiti momci od 18—25 godina i to nakon pregleda da li su za vojsku sposobni. Ne smiju se uzimati jedini muškarci u kući. On je taj posao i obavio.[178])

Nakon ponovne reorganizacije uprave u Bosni 1851 organiziran je merkez (policija). Jedno vrijeme bio je direktor policije ovaj Ali-beg. On je u tome svojstvu putovao po Bosni.[179]) Nešto prije 3 lipnja 1867 postavljen je za člana upravnog vijeća (idare medžlis)[180]) i u tome svojstvu je i umro na Grbavici kraj Sarajeva oko 27 srpnja 1868. Pokopan je u porodičnom groblju uz mekteb na Bistriku, zadužbini svoga oca, kojoj je Alija bio mutevelija (upravitelj) od 1847 do 1868 godine.[181])

Njegovu je smrt javila i »Bosna« u broju 112 od 3-VIII.

Kod onovremenog bosanskog valije Šerif-Osman-paše (1861—1869) uživao je naročito povjerenje, premda ovaj valija nije bio ni najmanje sklon begovatu. On se oslanjao na srednji stalež. Ali-beg je bio po ženi u rodbinskoj vezi s Mehmed-pašom Bišćevićem, posljednjim kapetanom Bihaća, Omer-begom Fadilpašićem i Mustajbegom Sulejmanpašićem. Svi su oni bili poženjeni kćerima Mustafapaše Babića, koji je od 1826 do 1851 s Fadil-efendijom, kasnijim Fadil-pašom Šerifijom, bio svrha i razvrha u političkom životu Sarajeva i većeg dijela Bosne.

Istu ulogu igrao je na Krajini Mehmed-paša Bišćević. Svu trojicu opremio je Omer-paša Latas 1851 u progonstvo u Brusu, gdje je Babić i umro, a ostala dvojica vratiše se u Bosnu 1856. Od povratka do smrti oni, kao i mnogi drugi, nisu više ništa značili.

Žena Ali-bega Dženetića M u l a - h a n u m a[182]) ostala je sa šestoro nejake djece i lijepim imetkom. Ona je jedina od Babića kćeri pomagala sirotinju. Siromašnim djevojkama davala je materijal da tkaju i vezu, i trud im pristojno plaćala. To sam više puta slušao od svoje majke, koja je spadala među te radnice. Platno i vezove dijelila je Ali-begovica sirotnim djevojkama prilikom udaje. Umrla je 1301 (1883/84). Prije nje umrla su oba joj sina, Osman-beg (1875) i Mehmed-beg (1882).

Osman-beg je bio oficir u nizamskoj vojsci, a Mehmed-beg je od djetinjstva pobolijevao i u dvadesetoj godini života umro. On je pokopan na Bakijama, a natpis na nadgrobnom spomeniku spjevao mu je Esed-ef. Uzunić.[183])

[177]) Kadića arhiv, 1200.

[178]) Kadića arhiv, 1112.

[179]) »Bosna«, broj 12 od 13-VIII-1866.

[180]) »Bosna«, broj 53 od 5-VI-1867.

[181]) Kadića Kronika XXVI, 131.

[182]) S njom se vjenčao 14 ševala 1259 (7 XI 1843). Sidžil 79, str. 138. Za života osnovala je jedan vakuf u Sarajevu.

[183]) Kadića kronika XXVII, str. 254.

Njena kći Derviša, supruga h.-Muj-age Svrze, rođena 1865, nadživjela je sve Dženetiće i sklopila oči 20 listopada 1946. Bila je vrlo bistra i plemenita žena. Prvi put sam s njome razgovarao u ljeto 1941. Premda je tada bila prevalila 75 godinu, u pameti je držala svu kućnu tradiciju i znala je nabrojiti sve svoje pretke do Osman-bega i brata mu Ahmed-age.

6.

DŽENETIĆA KONAK

Stambena građanska kuća bila je u prošlim vremenima odraz imućstvenih prilika vlasnika. Nepisani zakon feudalnog doba striktno je odredio veličinu kuće obrtnika i trgovca. Niko nije smio smanjiti svoj obrtni kapital na račun gradnje kuće ili, kako se to onda reklo, pomesti se u sermiji (kapitalu). O tome je esnaf vodio strog nadzor. Kuća se gradila iz čistog ušteđenog dobitka. Zbog toga se jedne godine prikupljao materijal, druge se gradilo, a ponekad se u trećoj godini završavalo.

Najmanja kuća sastojala se od sobe i kuhinje (mutvak), a ako je građena pri strani, imala je pod sobom i magazu. Ovakva kuća mogla je imati još i pretsoblje (hajat). Veća kuća od ove je sa dvije ili tri sobe. Kuća od tri sobe mogla je imati i magazu u istoj razini, ili mjesto nje kiler ili hudžeru. To je kuća prizemnica.

Kuća pak na sprat (kuća s gornjim bojem) imala je u gornjoj etaži sve prostorije odgovarajuće onim u prizemlju, samo što su se drukčije zvale i što tu nije bilo kuhinje i hudžere. Pretsoblje na spratu zove se divanhana ili divhana, a njen, prema vani nešto izbačen dio kamarija ili jazluk. Halvatima iz prizemlja tu odgovaraju čardaci, hudžeri sandukhana, a mutvaku dimluk ili kućica. U ovakvim su kućama halvati za zimovanje, a čardaci za ljetovanje. Ako je čardak nešto prepušten nad ulicu ili bašču, onda se zove ćošak.

Svaka soba i u prizemlju i na katu ima okolicu, musandaru ili serđen uz jedan zid, a sastoji se od pregrada za peć, banjicu, onda dušekluk za posteljinu, a ponekad još dulaf i zapećak. Peć je uvijek od bijele gline i s pečenim glinenim lončićima, koji akumuliraju i dalje šire toplinu, a u plohi, okrenutoj prema banjici, uzidan je oveći glineni ili bakreni lonac u kojem se grijala voda za kupanje. S prednje strane okolice ispod stropa je rafa ili raf. Svaka kuća ima još avliju ili dvorište. Tu je odunluk ili drvarnica, bunar ili češma, staja ili ahar i ćenifa. Na avliju se veže bašča s povrćem i višom vegetacijom.

Tako su bile građene kuće nižeg i srednjeg staleža ili takuma.

Kuće jačih trgovaca i feudalaca bile su dvostruke, tj. imale su dva odjela: muški ili selamluk i ženski ili haremluk. U nekim kućama ti odjeli bijahu pod jednim krovom, a negdje u zasebnim traktovima.

Takve su kuće imale po dvije avlije, mušku i žensku, i po dvije kapije ili sokakna vrata. U takvim kućama bila je u ženskoj avliji magaza od materijala od vatre sigurnog, a u muškoj je avliji

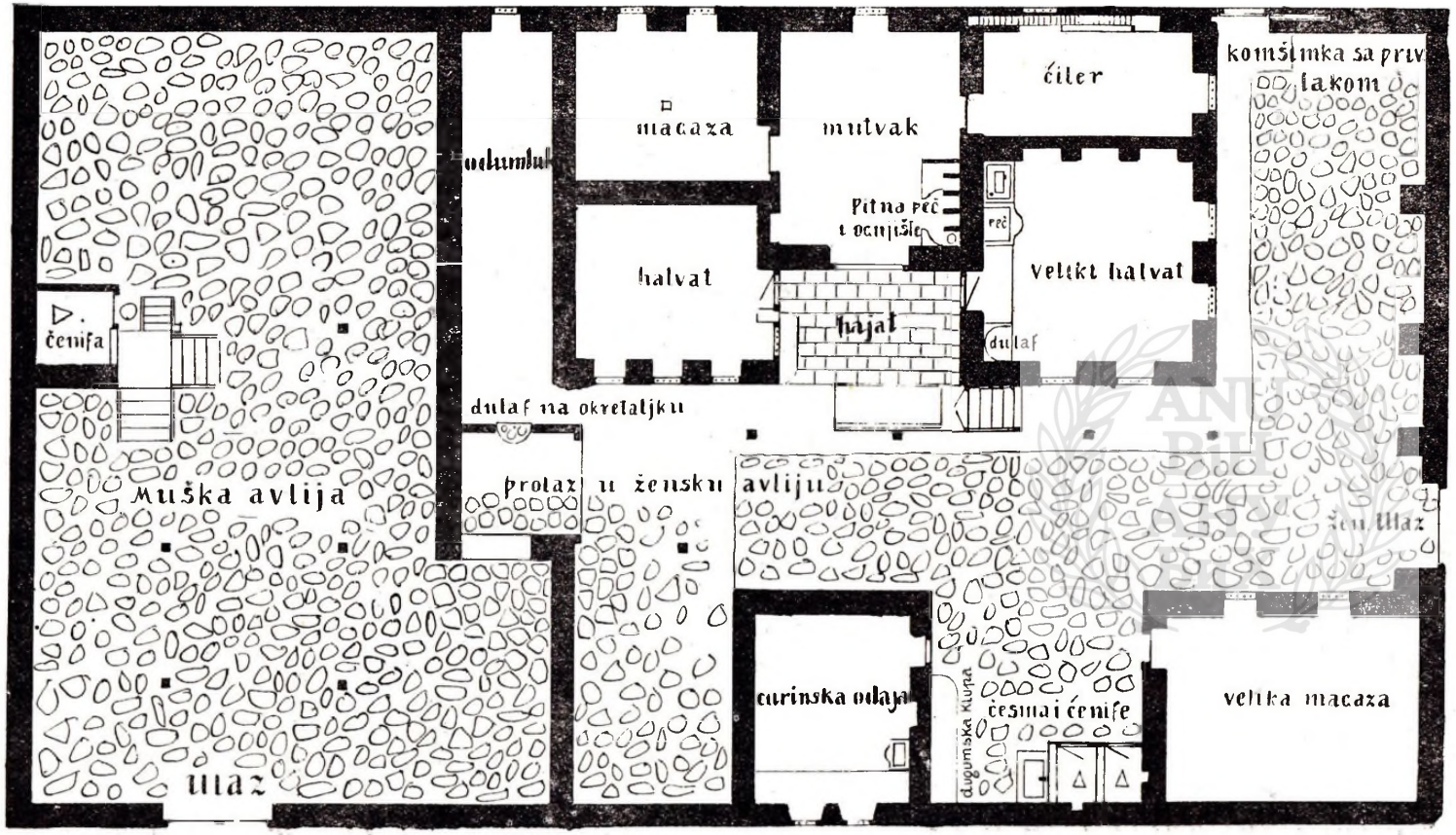

Tlocrt prizemlja

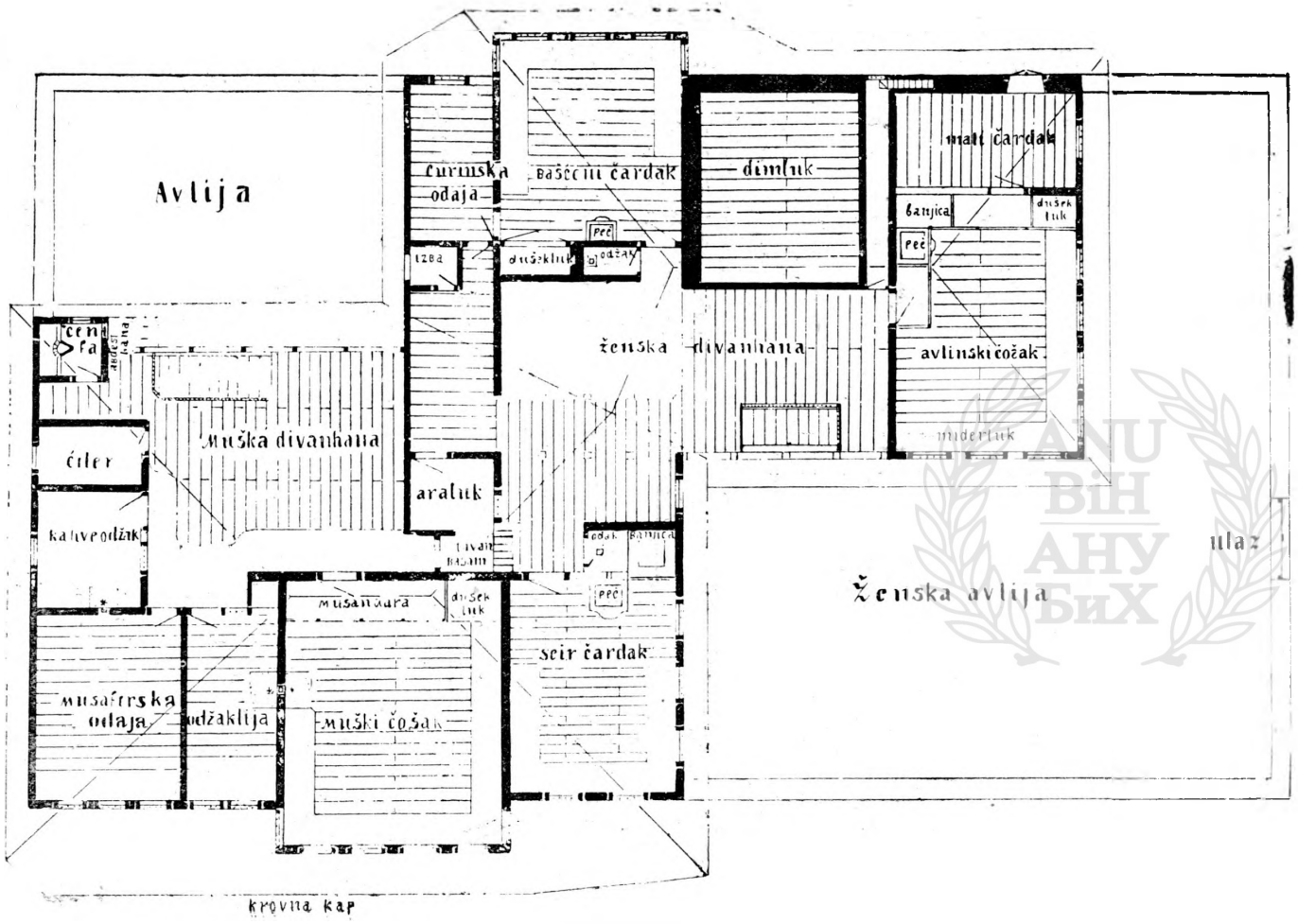
Avlija
čurinska odaja
bašćeni čardak
dimluk
mali čardak
banjica
dušek luk
peć
izba
dušekluk
odžak
ženska divanhana
avlinski čožak
miderluk
čenfa
abdesi hana
Muška divanhana
čiler
kahveodžak
araluk
divan basam
odak
banjica
peć
musandara
dušek luk
seir čardak
musafirska odaja
odžaklija
muški čošak
Ženska avlija
ulaz
krovna kap

Tlocrt kata

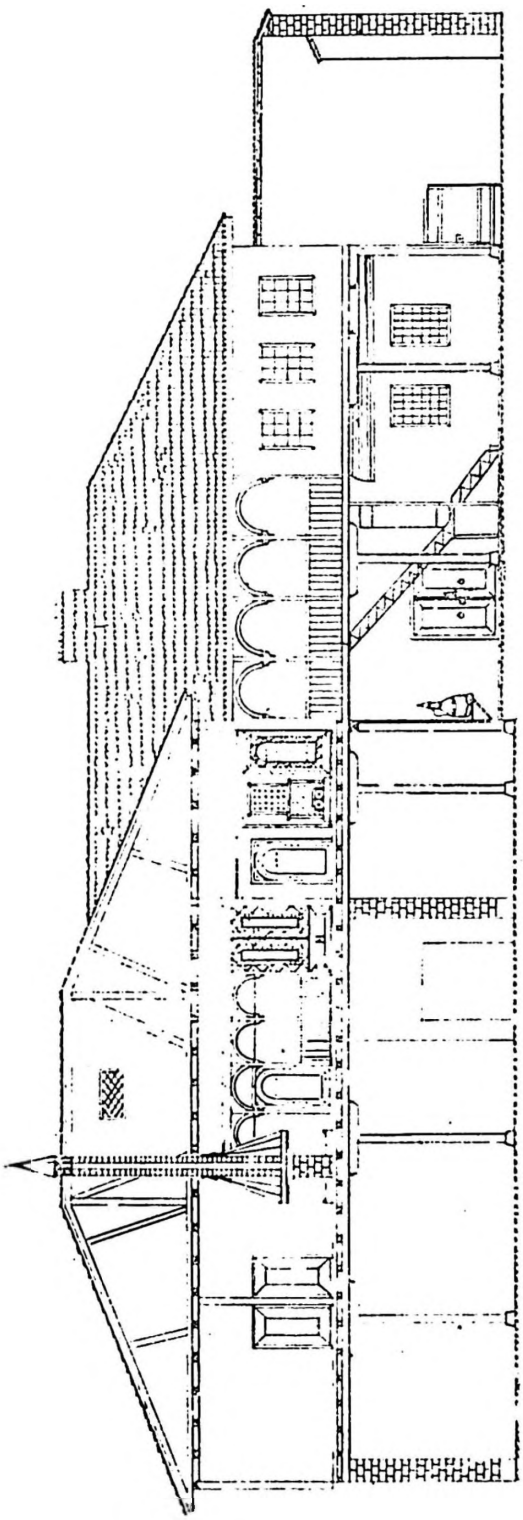

Presjek

hambar za žito. U zidu koji sastavlja te dvije avlije, pored tzv. srednjih vrata, ugrađen je okretni dulaf za preturanje hrane iz haremluka gostima i slugama u selamluk.

Ponegdje muški odjel nema prostorija za stanovanje u prizemlju. Tu je mjesto tih prostorija prazan prostor tzv. kapakli avlija, a prostorije na spratu leže na zidovima i stupovima. Iz te avlije vode stepenice na sprat, zatim jedna vrata u žensku avliju, a druga u gospodarsko dvorište (ako ono nema zaseban ulaz odmah s ulice), u kojem se nalaze isti objekti kao u muškoj avliji, a uz to još saračhana (prostorija za konjsku opremu) i momačka soba, u kojoj su boravile sluge, i ponegdje dibek ili stupa za tucanje popržene kafe.

Ovakve kuće imale su obično u ženskom odjeljenju kućnu banju, a u dvorištu ili na katu curinsku sobu (za sluškinje), te prostoriju s uzidanim kazanom iznad ognjišta za pranje rublja. Takve kuće nisu bile nikad bez vode. Ako se voda nije mogla dovesti do češme, onda je bio bunar. Bilo je pak kuća koje su imale i češmu i bunar.

Sve ovo što sam dosad u najkraćim potezima rekao općenito o bosanskoj, osobito muslimanskoj kući, smatrao sam potreb-

nim da se što bolje razumiju tehnički snimci konaka Dženetića, koje ovdje prilažem. Te je snimke po mojoj želji napravio Husein Karišik, naš najbolji maketar, u svibnju 1942 g., dva mjeseca prije nego je ova zgrada sa zemljom sravnjena.

Dženetića konak je tipičan primjer bogataške građanske kuće. Gradio ga je Smail-beg Dženetić 1766 godine, a stajao je u ondašnjoj Jagdžizade Hadži-Ahmed-mahali. Bio je na onom današnjem praznom prostoru u Titovoj ulici između kućnih brojeva 32 i 36, na zemljištu jedne starije begovske kuće. Tu je kuću 26 listopada 1760 Smail-beg otkupio za 1650 groša od nasljednika umrlog Salih-baše,[184]) sina Hasan-begova, iz Jagdžizade mahale.

U toj staroj kući bilo je više soba u prizemlju i na spratu, onda dvorište, bunar, bašća s plodnim i neplodnim drvećem, i zahod.[185])

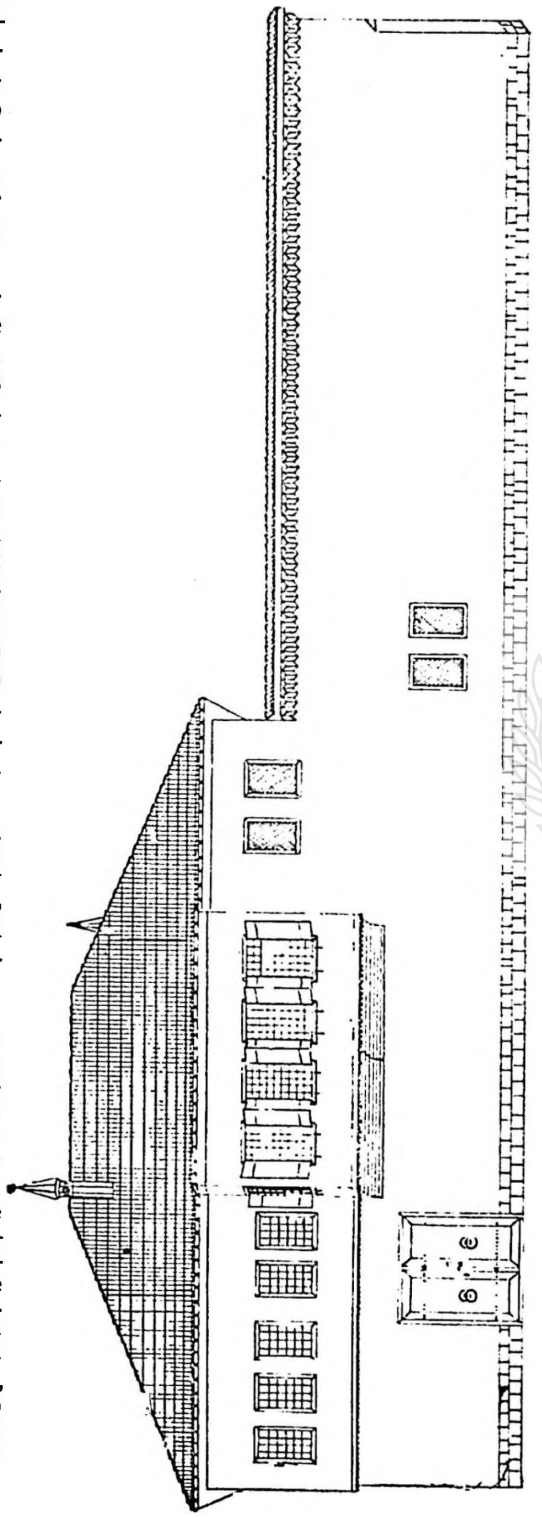

Fasada prema ulici

[184]) Ovih dana doštampava se knjiga »Orijentalna arhitektura u Sarajevu« od arhitekata ing. Dušana Gabrijana i ing. Jurja Neidhardta, u kojoj je to sve do u tančine obrađeno i ilustrirano.

[185]) Iza Salih-baše ostala je žena Fatima, kći h.-Mehmedova, punoljetni sin Muharem-baša i maloljetne kćeri Hatidža i Umihana. Prije diobe umrla je najprije Hatidža, a onda i Umihana. Kad je kuća prodana, bili su vlasnici Fatima sa 55 i njen sin Muharem-baša sa 160 idealnih dijelova. Acta turcica, 3914.

ANU BiH АНУ БиХ

Sva je prilika da je Smail-beg kupljenu kuću zadržao i uz nju dogradio muško odjelenje (selamluk), dvorište ženske avlije opasao s uličnih strana visokim zidom i u tom dvorištu sagradio magazu i curinske sobe, a staroj divanhani dodao kamariju, koja je iza 1878 pretvorena u seir-čardak. To sam mišljenje stekao još 1941 i 1942, kad sam tu zgradu podrobno posmatrao. U tome me je utvrdio i pokojni arhitekt Dušan Grabrijan, koji je također mislio da cijela zgrada nije u isto vrijeme građena.

Zidne plohe u velikom čardaku selamluka bile su ukrašene vegetabilnim ornamentima u više boja te kaligrafskim radovima poznatog sarajevskog kaligrafa i pjesnika onoga doba šejha Mehmeda Mejlije. Taj je pjesnik spjevao i posebnu pjesmu povodom gradnje te kuće, te po njoj i saznajemo vrijeme zidanja konaka.

Iza selamluka bilo je u konaku Dženetića i gospodarsko dvorište sa spomenutim zgradama, ali su te zgrade porušene prije nego je Karišik pravio priložene snimke. Do tih zgrada dolazilo se iz kuhinje haremluka kroz lijepa, na svod građena dvokrilna vrata, a isto tako i kroz kapakli-avliju selamluka. Ali do tih zgrada vodio je 2.5 m široki prolaz i neposredno s ulice kroz taj prolaz uvođeno je i izvođeno domaće blago, te unošeno sijeno, slama i žito.

Kapija na selamluku bila je danju otvorena, a ako je bila zatvorena, to je značilo da je gospodar izvan Sarajeva. Ta su vrata zatvorena 1903 godine po smrti Fejzi-bega Dženetića, jer njegova braća nisu držala otvorena konaka.

U selamluku toga konaka uredovali su oni Dženetići koji su vršili službu muselima.

Smrću posljednjeg Dženetića 1928 pripala je ova zgrada Centralnoj vakufskoj upravi i ona ju je izdavala pod kiriju siromašnim porodicama. Godine 1941 stanovalo je u ženskom kraju, u nekadanjem haremluku, pet porodica. U magazi u dvorištu toga odjelenja bila je radionica jednog kovača, a u nekadašnjem selamluku probijena su nova vrata i napravljena kancelarija stovarišta brašna jednog trgovca.

Dženetića konak dala je porušiti vakufska uprava u ljeto 1942 g. iz nepoznatih mi razloga, premda zgrada u času rušenja nije bila sklona padu, niti je na njenom mjestu do dana današnjeg podignuta nova građevina.

Muški ćošak u ovom konaku bio je sastajalište ne samo feudalne gospode, nego i duhovne aristokracije, dok su u životu bili Smail-beg i njegovi sinovi i unuci. Pored brojne uleme, što je tu dolazila, naročiti je bio gost spomenuti šejh Mehmed-efendija Mejlija,[186]) onda Mehmed-efendija Čohadži-zade i drugi.

Na jednoj ispravi, koja se odnosi na ovu porodicu, potpisani su, pored Mejlije i Čohadži-zade, još i hadži-Ali-ef., sin h.-Hasanov, Pekara Salih-ef., Husein-ef. Kantarija, Ahmed-ef. Logavija, te neki Abdul-Aziz-ef. i Isak-ef. Sigurno su to bili sve prijatelji i posjetioci Dženetića konaka.

[186]) Mejlija (1713—1781) je bio spahija. Imao je jedan mali timar. Njegovi su i oni natpisi po zidu Sinanove tekije pri ulazu u dvorište, te iznad prozora u Saburinoj i nekadašnjoj Zildžića kući u današnjoj Šenoinoj ulici. D-r S. Bašagić, Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti, Sarajevo 1912, str. 152; Kronika Mula Mustafe Bašeskije, Gl. Z. m. XXX (1918), strana 61; Sarajevski nekrologij Mula Mustafe Bašeskije, Gl. Z. m. XXXI (1919), str. 50.

GENEALOGIJA SARAJEVSKIH DŽENETIĆA

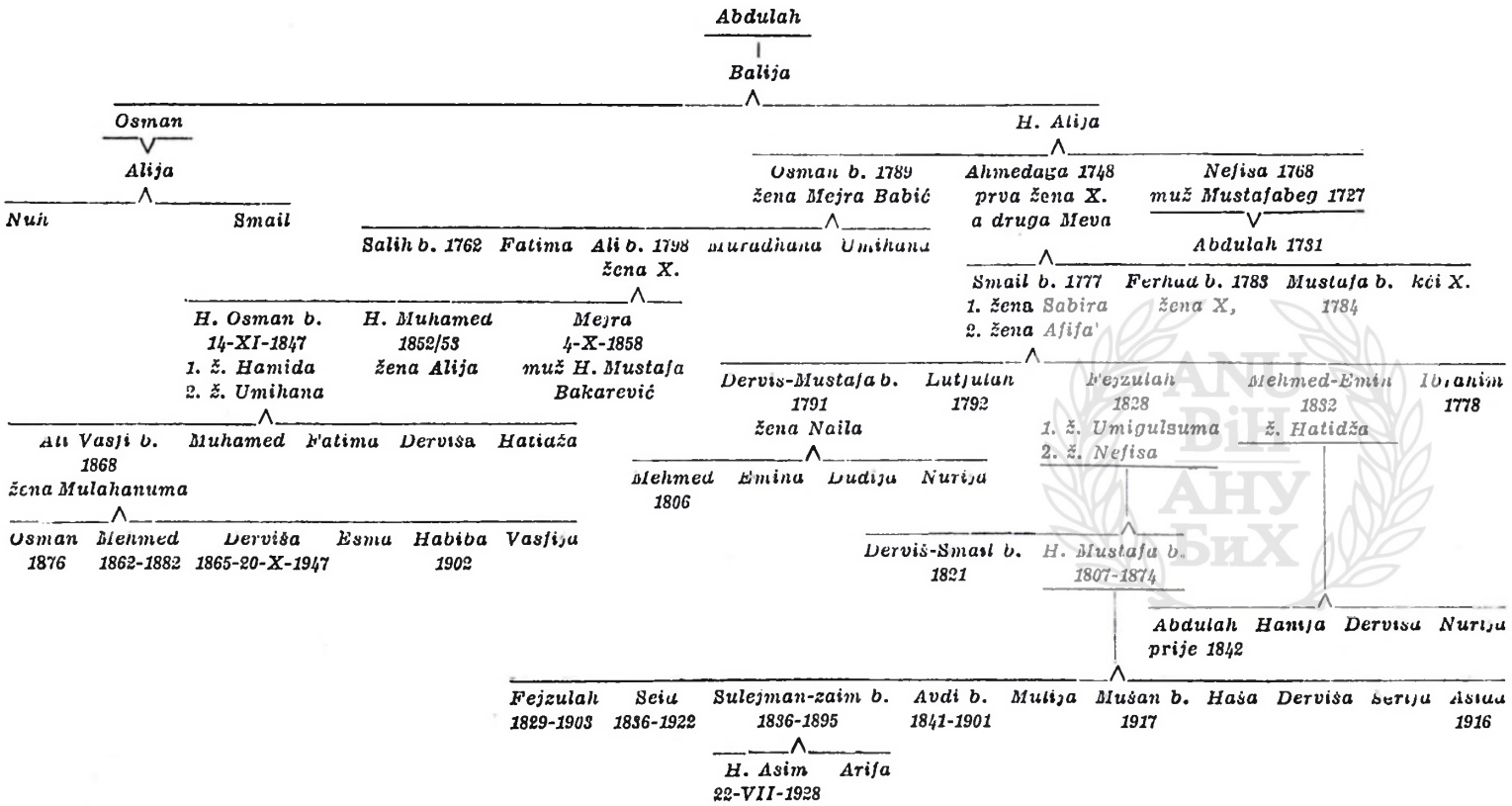

Tumači broj ispod imena označuje godinu smrti
b = beg
ž = žena

H. KREŠEVLJAKOVIĆ, LES DŽENETIĆI

Un apport à l'étude du féodalisme en Bosnie et Herzégovine

RÉSUMÉ

Les Dženetić sont originaires du village Rajić dans l'arrondissement de Konjic. Ils s'appelaient d'abord Rajić, comme leur village qui n'existe plus; pourtant dans la région vit une famille catholique qui s'appelle Rajić. Lorsque un membre de la famille embrassa l'Islam, ses descendants s'appelèrent Dženetić. Le nouveau nom dit clairement que c'est la traduction de l'ancien »raj« (le paradis) changé en »dženet« (le paradis) en arabe.

Le premier Rajić islamisé reçut le nom de Balija. Il eut deux fils, Osman et Alija. Alija passa à Sarajevo dans la première moitié du XVIIIe siècle, mais on ne sait pas quelle fut son occupation; pourtant c'est sûr qu'il était aisé. Ses fils Ahmed (mort en 1748) et Osman (mort en 1753) étaient marchands en objets précieux. Ils prêtaient en outre de l'argent et prenaient même à bail des revenus d'État. Ils prenaient des terres sous hypothèque et achetaient différents immeubles; leurs successeurs faisaient de même jusqu' à la fin du XIXe siècle. Tous les deux frères entrèrent dans le corps des janissaires, d'abord avec le titre de »bacha«, plus tard avec celui de »aga«. Osman devint en 1738 un »zaïm« après avoir reçu un »ziâmet« dans l'arrondissement de Kladanj; à partir de ce temps, il porte le titre de »beg«. Son frère Ahmet-aga reçu le même titre peu avant sa mort; son »ziâmet« était à Vogošća. En devenant »zaïm«, Osman cessa de s'occuper du commerce. C'est le dernier Dženetić qui faisait le commerce.

Le fils aîné d'Ahmed, Smaïl, devint »zaïm« encore durant la vie de son père: il reçut, vers 1740, le »ziâmet« de Rožanj, près de Zvornik. Son premier titre était celui de »čelebi«, puis de »beg«. C'était le membre le plus important de cette famille et, pour l'époque, bien instruit: plusieurs fois »musellim« de Sarajevo, il était en 1775 lieutenant du Vizir de Bosnie — le plus haut office tenu par un Dženetić. Sa maison était le lieu de réunion de grands féodaux et des lettrés de Sarajevo. Il avait une belle bibliothèque, un mobilier riche et une grande garderobe. Chez lui, il avait plusieurs domestiques, même un »cafedji« permanent. On le voit de l'inventaire ajouté qui était composé après sa mort en 1777 à Sarajevo.

La famille Dženetić avait seize »zaïms«; elle donna à la ville de Sarajevo six »musellims«. Après l'abolition des »timars« en 1836, les Dženetić vivaient à Sarajevo s'occupant de leurs propriétés; quelques-uns entrèrent dans l'armée régulière (le »nizam«). Ils s'éteignirent dans la branche masculine en 1928 et dans celle féminine en 1947. Quelques membres de la famille consacrèrent une partie de leurs biens au »Vakuf«.

La monographie présente une famille issue des payasans et dont les membres devinrent d'abord commerçants dans la ville, puis des simples janissaires, des officiers janissaires, des féodaux à titre de »beg« et enfin des gens aisés. Le dernier chapitre décrit leur »konak« comme type d'un manoir féodal.

La famille Dženetić avait ses archives dont une petite partie se trouve dans l'Institut Oriental de Sarajevo, pendant que la plus grande partie est à la Bibliothèque de Gazi-Husrevbeg à Sarajevo, où il y a aussi quelques livres copiés par Feizulah beg Dženetić (mort en 1828).

ANU BiH АНУ БиХ